

arsboni

KIRÁLY PÉTER BÁLINT

A devizahitelesek megmentése
– Nem így kellett volna!

MÁTYÁS FERENC

Hogyan vezethető be ismét a
sorkatonai szolgálat?

ORBÁN ENDRE

Teczár-ügy reloaded

KÖRNYEI MÁTYÁS

Uber vs Magyarország

Kiadja a Stádium Intézet
Budapest, Akadémia utca 11. mfsz. 3/A
stadiumintezet@gmail.com
arsboni@arsboni.hu
ISSN 2064-4655

Felelős szerkesztő:
Orbán Endre

Szerkesztők:

Dobos Zoltán
Kállai Nóra
Klemencsics Andrea
Kocsis Gergő
Mátyás Ferenc
Milánkovich András
Molnár Benedek
Nagy Gergő
Németh Márton

Rokob Balázs
Szabó Tibor Zsombor
Szentgáli-Tóth Boldizsár
Szalbot Balázs
Tóth Mónika
Tóth Péter
Trombitás Mónika
Weidinger Péter

Borító:
G. Szabó Dániel

TARTALOMJEGYZÉK

ELEMZÉSEK	3
Király Péter Bálint: A devizahitelek megmentése – Nem így kellett volna!.....	3
Mátyás Ferenc: Hogyan vezethető be ismét a sorkatonai szolgálat?	8
Orbán Endre: Teczár-ügy reloaded.....	11
Simon Emese Réka: Szenzitív adatok és egyenlő esélyek Európában	14
Dunai Szilvia: Eurokrata lennél? – avagy minden, amit tudni akartál az EU versenyvizsgájáról.....	19
Környei Mátyás: Uber vs Magyarország.....	22
Harcza Imre Milán: A magyarországi pálinkafőzés jogszabályi változásai és hatásai	25
BESZÁMOLÓ	43
Kállai Nóra – Simonyi Nelli: Létezik-e jogrendszerek közötti verseny? – Joggazdaságtani konferencia a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen	43
Rajnai Anna Éva: Reform előtt a jogi szakvizsga	47
INTERJÚ	51
Orbán Endre – Simon Emese Réka: “Az alkotmánybíráskodás elért szintje nem csökkenthető.” – Interjú Kiss Lászlóval	51
Szalbot Balázs – Szentgáli Tóth Boldizsár: Alkotmányjogi panasz a gyakorlatban	55
Szabó Tibor Zsombor: Német Jogi Centrumot alapítottak Győrött.....	60
Szabó Tibor Zsombor: Adalékok a vezető tisztségviselői felelősséghez - interjú dr. Mohai Mátéval	64

ELEMZÉSEK

Király Péter Bálint:
A devizahitelek megmentése – Nem így kellett volna!

Az alábbiakban az elmúlt időszak egyik legnagyobb port felkavaró ügyei a devizahiteles törvénnyel és az azzal kapcsolatos jogi kérdésekkel foglalkozom. A célom bemutatni a devizahiteles perekre adott jogalkotói és jogalkalmazói megoldásokat, az ezek kapcsán felmerült problémákat, kérdéseket és azok következményeit.

Mindenekelőtt tisztázni szükséges a devizahitelezéssel kapcsolatos főbb fogalmakat. A devizahitel a forinttól eltérő pénznemben folyósított és törlesztett hitel. Deviza alapú hitel (amely lényegét tekintve szintén devizahitel) pedig az, amely esetén eltér a kirovó és a lerovó pénznem, azaz a tartozás devizában van meghatározva, de a hitelező a kölcsönt forintban köteles folyósítani, az adós pedig forintban köteles törleszteni.

A folyósítás és a törlesztés közötti időben változhat a forint-deviza árfolyam, ami különbséget generál a folyósított és a törlesztett forintösszegek között. Ezt a különbséget nevezzük árfolyamrésznek. Következésképp az adós forintban teljesítendő pénzfizetési kötelezettsége a forint erősödése esetén csökkenni fog, a forint gyengülése esetén viszont terhei növekednek.

A devizahitelezés Magyarországon a 2000-es évek elején nagyon népszerű volt. A gazdasági válság kitörésével és a forint gyengülésével azonban a devizahitelek törlesztőrészei jelentős mértékben megemelkedtek, amelyet az adósok nem tudtak törleszteni. Ezt követően merült fel az árfolyamrész alkalmazását lehetővé tevő általános szerződési feltételek (továbbiakban: ászf.) tisztességtelenségének kérdése. Az magyar állam több intézkedést is tett a helyzet orvoslására. A legfontosabb ezek közül a 2014. évi XXXVIII. törvény (továbbiakban: a devizahiteles törvény).

I. A devizahiteles törvény Alaptörvény-ellenessége

A törvény visszaható hatálya

A területi korlátok miatt a devizahiteles törvény rendelkezéseinek bemutatása helyett az azzal kapcsolatos problémákat ismertetném, amelyek mind idehaza, mind külföldön jelentős visszhangot kaptak.

Mindenképp ki kell emelni a médiában is sokat emlegetett visszaható hatályú jogalkotás kérdését.

Az Alkotmánybíróság (AB) ugyan nem vizsgálta, azonban kiemelném a devizahiteles törvény 3.§-át, amely kimondja, hogy semmis az árfolyamrész kikötő szerződési feltétel

alkalmazása, kivéve ha a kikötés megfelel a 1996. évi CXII. törvény (továbbiakban Hpt.) 200/A.§-ának, miszerint a bankok a kölcsön összegét és a törlesztő részleteket az MNB hivatalos vagy ha van ilyen akkor választásuk szerint a saját devizaárfolyamuk alapján kötelesek kiszámolni.¹

Ez a rendelkezés álláspontom szerint azért visszaható hatályú, mert a Hpt. ezen szakasza csak 2010. novemberétől hatályos. Ezzel szemben a törvény hatálya a 2004 és a devizahiteles törvény hatályba lépése közt kötött szerződésekre terjed ki. Van tehát egy olyan időperiódus 2004 és 2010 között, amely alatt a bankoknak egy olyan jogszabályi rendelkezésnek kellett volna megfelelniük, ami akkor még nem is létezett és így nem is ismerhették.²

Több bírói indítvány is felvetette az AB előtt a törvény által megállapított „hét elvnek” való megfelelés követelményének alkotmányellenességét. A bankoknak a perek során azt kell bizonyítaniuk a törvényben meghatározott „hét elvnek” szerződéskötési gyakorlatuk megfelel (egyértelmű és érthető megfogalmazás; tételes meghatározás; objektivitás; ténylegesség és arányosság; átláthatóság; felmondhatóság; és szimmetria elve). A bírói indítványok azt kifogásolták, hogy ez a „hét elv” a devizahiteles törvény előtt egyetlen jogszabályban sem jelent meg követelményként. Az AB ezt a tényt el is ismerte azonban döntésében kifejtette, hogy a „hét elvet” a Kúria a 2/2012 PK véleményében (amely először megfogalmazta ezeket) a tisztességtelenség kategóriájából vezette le. A tisztességtelenség pedig már a szerződések megkötésének idején is érvénytelenséget vont maga után, így nem mondható hogy a „hét elvnek” való megfelelés visszaható hatállyal került volna megállapításra.³

Az AB döntésének indoklásával eddig a pontig egyet is értek. Véleményem szerint az AB-nak ennek ellenére meg kellett volna állapítania devizahiteles törvény Alaptörvényellenességét. A PK véleményben ezek az elvek ugyanis még példálózó jellegű felsorolásként szerepeltek míg a devizahiteles törvény 11.§-a – miszerint a bíróság kizárólag azt vizsgálhatja, hogy az általános szerződési feltételek (ászf). megfelel-e a hét elvnek – taxatív felsorolássá alakítja át ezeket az elveket.⁴ Ezzel kizárja, hogy a bíróság a tisztesség elvét, mint mögöttes szabályt alkalmazza a hét elv mellett. Véleményem szerint a devizahiteles törvény ezáltal elszakította a „hét elvet” forrásától, a tisztesség elvétől és önálló magatartási követelményekké tette azokat.

A törvény tartalmilag véleményem szerint így olyan új érvénytelenségi okokat hozott létre, amelyek a szerződések megkötésének időpontjában nem léteztek. Ebből következik, hogy visszaható hatállyal került megállapításra a hét elvnek való megfelelés követelménye.

¹ 1996. évi CXII. törvény 200/A. §

²

https://www.esrb.europa.eu/mppa/cbmd/shared/pdf/Hungary/2013-12-10_Act_1996_CXII.pdf?4cfbba7b399b3f70c094519ae96dfd1b (Letöltve: 2015.04.28.) 201. o.

³ 34/2014 (XI. 14.) AB határozat.

⁴ 2014. évi XXXVIII. törvény 11. §

Erre az következtetésre jutott Kiss László alkotmánybíró is a 34/2014 AB határozathoz fűzött különvéleményében: „A Tv. nem a tisztességtelenség polgári jogi fogalmának egyfajta – a bírósági gyakorlatot figyelembe vevő – értelmezését tartalmazza, hanem az eddigi polgári jogi normáktól eltérő, új definíció alapján minősít szerződéses rendelkezéseket tisztességtelennek, méghozzá visszamenőleges hatállyal.”

A tisztességes eljáráshoz való jog megsértése

Szintén említést érdemel a tisztességes eljáráshoz való jog kérdése, amelyre több bíró is hivatkozott indítványában. Véleményük szerint a devizahiteles törvény által meghatározott rövid eljárási határidők a tisztességes eljáráshoz való jogba ütköznek, mert elveszik a bírótól annak a lehetőségét, hogy kötelezettségüknek eleget téve megalapozott döntést tudjanak hozni.

A 34/2014 AB határozatban az AB többször arra hivatkozik, hogy azért nem tekinthetők a rövid határidők a tisztességes eljáráshoz való jogba ütközőnek, mert ugyan a szerződések terjedelmesek, azonban a bíróságok vizsgálata csak az egyoldalú kamatemelést, költségemelést, díjemelést lehetővé tevő szerződéses kikötésekre terjedhet ki.⁵

Ez szemben áll a Ptk. azon rendelkezésével, miszerint az ászf. tisztességtelenségének megállapításakor az érintett feltételnek a szerződés más feltételeivel való kapcsolatát is figyelembe kell venni.⁶ Ahogy arra Kiss László alkotmánybíró is rámutatott „ez a tény – tekintve, hogy azonos jogforrási szintű normák közötti kollízió áll fenn – önmagában okot adhatna a megsemmisítésre, mivel ellentétes a jogbiztonság és az egyenlő bánásmód követelményével”.⁷

Ehhez kapcsolódik a 2/2015 AB határozatban vizsgált szakértők igénybevételenek kérdése. A bírói indítványok szerint ugyanis a rövid határidők miatt nincs lehetőség szakértői bizonyításra. Az AB erre azt válaszolta, hogy: „[a] Tv. által szabályozott polgári perek alapvetően ténykérdések okirati bizonyításáról és ehhez kapcsolódó jogkérdések megítéléséről szólnak, ezek pedig szakértők bevonását nem teszik indokolttá.”⁸

Álláspontom szerint azonban a ténylegesség bizonyításához, azaz annak bizonyításához, hogy a szerződésmódosításra okot adó körülmények tényleges hatást gyakorolnak a kamatra, díjra, költségre már szükség lenne szakértőre. Ugyanis attól, hogy a bank feltünteti az ok-listában egy körülményt nem biztos, hogy ténylegesen fennáll az pénzügyi összefüggés a körülmény és a szerződésmódosítás szükségessége között. Az összefüggés fennálltát pedig egy közgazdasághoz nem értő bíró nem tudja megítélni.

⁵ 34/2014 (XI. 14.) AB határozat.

⁶ 1959. évi IV. törvény 209. § (2) bek.

⁷ 34/2014 (XI. 14.) AB határozat.

⁸ 2/2015 (II. 2.) AB határozat.

Véleményem szerint tehát az AB helytelenül állapította, meg hogy a bíróságoknak a szerződések csupán egy részét kell vizsgálnia ahhoz, hogy a tisztességtelenség tárgyában megalapozott döntést hozzanak, és igenis szükséges lett volna olyan eljárási határidők biztosítása, amely lehetővé tette volna szakértők igénybevételét. A devizahiteles törvény tehát sérti a tisztességes eljárásához való jogot.

II. Mit lehetett volna tenni?

A fent kifejtettek alapján elmondhatjuk, hogy a devizahiteles törvény nem volt a legideálisabb megoldása a problémának. Mi lehetett volna tehát a törvény alternatívája? Egyrészt felmerülhet a kérdés, hogy vajon megoldható lett volna bírói szerződésmódosítással a devizahitelesek problémája? Bírói szerződésmódosításra a régi Ptk. értelmében csak akkor kerülhet sor, ha a felek közt tartós jogviszony áll fenn, a szerződéskötést követően valamilyen körülményváltozás áll be és ez a változás sérti valamelyik fél lényeges jogos érdekét.⁹ A devizahitelesek kapcsán egyértelmű, hogy tartós jogviszonyról van szó, és bekövetkezett egy olyan körülményváltozás amely az adós érdekeit sérti. A bírói gyakorlat alapján azonban nem kérheti a szerződés módosítását, aki a változással számolhatott.¹⁰ Márpedig a bankoknak kötelességük volt tájékoztatni a fogyasztót az árfolyamváltozás lehetőségéről és az ebből eredő kockázatról, így a fogyasztó számolhatott ezekkel.

Szintén a bírói szerződésmódosítás ellen szóló érv – ahogy arra az Alkotmánybíróság is rámutatott – hogy az nem alkalmas eszköz arra, hogy az azonos típusú szerződések nagy tömegét hasonlóan érintő változások hátrányos hatásait orvosolja.¹¹

A másik lehetséges megoldási mód a közérdekű keresetindítás lett volna. A devizahiteles törvény célja, hogy ugyanazon ászf. alapján ne több ezer külön per folyjon (esetleg különböző végeredménnyel), hanem azok tisztességességét egy eljárásban lehessen vizsgálni. Ez a cél közérdekű keresetindítással is elérhető lett volna, hiszen annak sikere esetén a bíróság a tisztességtelen feltételt alkalmazóval szerződő valamennyi félre kiterjedően (erga omnes hatállyal) állapítja meg az ászf. érvénytelenségét.

Az AB egyébként több helyen is kifejti, hogy az állam alperesi pozíciója egyfajta „inverz közérdekű keresetnek” felel meg. Máshol kifejezetten úgy fogalmaz, hogy „lényegében a vizsgált esetben is ilyen közérdekű igényérvényesítésről rendelkezik” a devizahiteles törvény.¹² Ez alapján felmerülhet bennünk, hogy az állam vajon miért nem a közérdekű keresetindítás már meglévő intézményét alkalmazta? Hiszen erga omnes hatályánál fogva az is ugyanerre az eredményre vezetett volna, és el lehetett volna kerülni az éles nemzetközi és belföldi kritikákat.

⁹ 1959. évi IV. törvény 241. §

¹⁰ Általános szerződési feltételek megtámadási feltételek iránt indított perben a Legfelsőbb Bíróság 2011. szept. 27 napján kihirdetett részítélete (Partiscum IX. Tak.szöv.). (Gfv.IX.30.221/2011/6. számú ítélet) <http://www.lb.hu/hu/sajto/altalanos-szerzodesi-feltetelek-megtamadasi-feltetelek-irant-inditott-perben-legfelsobb> (Letöltve: 2015. 04. 28.).

¹¹ 34/2014 (XI. 14.) AB határozat.

¹² Gellért György: *A polgári törvénykönyv magyarázata 1-2.* Complex Kiadó. Budapest, 2007, 796-799. o.

Kérdés lehet, hogy ha a közérdekű keresetindítás valószínűleg ugyanolyan hosszú pereskedést eredményezett volna, mint ha egyesével bírálják el az adósok kereseteit, akkor nem jobb-e mégis, hogy a devizahiteles törvény rövid határidőket állapított meg a perek lezárására? Véleményem szerint a közérdekű keresetindítás csak akkor lehetett volna valódi alternatívája a devizahiteles törvénynek, ha azzal időben élnek. Azaz akkor, ha a válság begyűrűzése után, amikor a törlesztőrészek jelentősen emelkedni kezdtek azonnal megindították volna őket.

III. De lege ferenda javaslat

A múltat megváltoztatni azonban már nem lehet, viszont tehetünk azért, hogy a jövőben elkerüljük hasonló társadalmi problémák megjelenését.

Ehhez véleményem kötelezővé kellene tenni a bankok számára, hogy az általuk alkalmazni kívánt ászf-et nyilvánosságra hozatala mellett véleményezésre küldjék el az MNB-nek. Az MNB feladata lenne, hogy véleményt mondjon arról, az ászf megfelel-e a tisztesség követelményének.

Amennyiben igen, úgy erre a véleményre a bankok hivatkozni tudnak a későbbi jogviták során. Amennyiben viszont az MNB úgy látja, hogy az ászf tisztességtelensége fennáll – mivel rendelkezik ezzel a jogosultsággal - közérdekű keresetet indíthat.

A javaslatom célja, hogy egy ászf. esetleges tisztességtelensége ne csak évekkel a szerződés megkötése után (egy gazdasági válság hatására) merüljön fel, hanem még azelőtt ki lehessen mondani az érvénytelenségét, hogy szerződések tömegeit kötnék meg az alapján és újabb társadalmi méretű probléma alakulna ki.

A de lege ferenda javaslatom életszerűségét igazolja, hogy a 2014. évi LXXVIII. törvény (fair bank törvény) 13. §-a egy ehhez hasonló, MNB általi jóváhagyatási kötelezettséget ír elő.

IV. Összegzés

Az AB ugyan nem állapította meg a törvény alkotmányellenességét, azonban a devizahiteles törvény egyes pontjai véleményem szerint a visszaható hatályú jogalkalmazás tilalmába ütköznek, és sértik a tisztességes eljáráshoz való jogot. Összességében tehát megállapítható, hogy a devizahiteles törvény egy szükséges, ám megkésett intézkedés volt az állam részéről, és bár eredményezett megoldásokat, mellette újabb vitákat és problémákat is generált.

Mátyás Ferenc:
Hogyan vezethető be ismét a sorkatonai szolgálat?

A sorkatonai szolgálat visszaállítása csak Alaptörvény-módosítással érhető el, ennek azonban jelenleg nincsen reális alapja.

Az elmúlt napokban újra hangot kaptak azok a nézetek, melyek szerint a kötelező sorkatonai szolgálatot ismét be kellene vezetni Magyarországon. Maga Kövér László házelnök is úgy fogalmazott, hogy „a terrorizmus és az illegális migrációval összefüggésben terjedő bizonytalanság miatt egyáltalán nem kizárt, hogyha nem túl távoli jövőben sor kerül a sorkötelezettség visszaállítására”.¹ Bár kormányoldalról Kósa Lajos frakcióvezető is megerősítette az RTL híradónak, hogy napirenden van a sorkatonaság visszaállítása², a miniszterelnök mindezt egyértelműen cáfolta, és kijelentette, hogy „sem most, sem később nem kívánunk foglalkozni ezzel a kérdéssel, semmilyen módon nem tervezik megnyitni ezt a kérdést Magyarországon”.³ Mindezek alapján érdemes megvizsgálni, hogy alkotmányosan milyen út állna rendelkezésre, ha egyszer mégis egységesen a visszaállítás mellett tenné le voksát a Kormány.

A honvédelmi kötelezettség az Alaptörvényen, illetve az Alkotmányon alapul. Az Alkotmány szerint a haza védelme a Magyar Köztársaság minden állampolgárának kötelessége [70/H. § (1) bekezdés]. Ezt a formulát vette át lényegében az Alaptörvény is, kimondva, hogy minden magyar állampolgár köteles a haza védelmére [XXXI. cikk (1) bekezdés]. Az Alkotmány értelmében az állampolgárokat személyes honvédelmi kötelezettségként hadkötelezettség vagy polgári védelmi kötelezettség terhelte. Az Alkotmánybíróság ezzel kapcsolatos álláspontja szerint a „hadkötelezettségnek, mint alkotmányos kötelezettségnek lényeges eleme, hogy ez alapján az állam határozza meg az igénybevétel lehetőségét, körét, időpontját, időtartamát, és joga van elvárni állampolgáraitól ennek teljesítését.”⁴ Így alkotmányos keretek között változtatta az Országgyűlés a hadkötelezettség részét képező sorkatonai szolgálat időtartamát először 12 hónapról 9 hónapra⁵, később pedig 9 hónapról 6 hónapra⁶. A sorkatonai szolgálat megszüntetésére 2001-ben népszavazás formájában tettek kísérletet, ám az Alkotmánybíróság [50/2001. (XI. 22.) AB határozat] a kérdést végül nem hitelesítette,

¹ Forrás: http://index.hu/belfold/2016/01/16/kover_laszlo_visszahozna_a_sorkatonasagot_is/ (Letöltve: 2016.01.19. 9:01).

² Forrás: http://hvg.hu/itthon/20160116_Valoban_napirenden_van_a_sorkotelezettseg (Letöltve: 2016.01.19. 10:16).

³ Forrás: <http://www.hirado.hu/2016/01/17/orban-viktor-sem-akarja-visszaallitani-a-sorkatonai-szolgalatot/> (Letöltve: 2016.01.19. 10:19).

⁴ 50/2001. (XI. 22.) AB határozat 2.4.

⁵ A honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény 96. § (1) bekezdésének az 1997. évi LXXV. törvény 2. §-ával módosított szövege alapján. A rendelkezés 1997. szeptember 1-jétől lépett hatályba. A 9 hónapos sorkatonai szolgálati időt először az 1997. február 1-je után bevonult hadkötelesek esetében kellett alkalmazni.

⁶ A honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény 96. § (1) bekezdésének a 2001. évi XLIV. törvény 15. §-a által módosított szövege alapján. A rendelkezés 2002. január 1-étől lépett hatályba. A 6 hónapos sorkatonai szolgálati időt először a 2002. január 1-je után első ízben bevonuló sorkötelesek vonatkozásában kellett alkalmazni.

mivel álláspontja szerint a kérdés az Alkotmány burkolt módosítására irányult.⁷ A sorkatonai szolgálat alkotmányos alapjául szolgáló Alkotmány 70/H. § (2) bekezdése alapján az állampolgárok az általános honvédelmi kötelezettség alapján fegyveres vagy fegyver nélküli katonai szolgálatot, illetőleg törvényben meghatározott feltételek szerint polgári szolgálatot teljesítenek. Egy sorkatonai szolgálatot eltörlő népszavazás hatására ezért magát az Alkotmányt kellett volna módosítani, amire azonban nincs alkotmányos lehetőség.

2005. január 1-ével azonban megváltozott a jogi környezet, egy Alkotmány-módosítás⁸ már csak rendkívüli állapot idején, illetve megelőző védelmi helyzetben⁹ tartotta fenn a sorkatonai szolgálatot, melynek időtartama megelőző védelmi helyzetnél legfeljebb 12 hónap,¹⁰ rendkívüli állapot idején pedig korlátozás nélküli (természetesen a rendkívüli állapoton túl nem terjeszkedő). A honvédelmi kötelezettségek köre pedig kiegészült a honvédelmi munkakötelezettséggel, valamint gazdasági és anyagi szolgáltatás teljesítésének kötelezettségével.

Ezt a szabályozást veszi át az Alaptörvény és az új honvédelmi törvény is. Fontos deklarációja ugyanakkor az Alaptörvénynek, hogy kiemeli, Magyarország önkéntes honvédelmi tartalékos rendszert tart fenn.¹¹ Így jelenleg a Magyar Honvédség személyi állománya hivatásos, szerződéses vagy önkéntes tartalékos katonákból áll. Az Alaptörvény honvédelmi kötelezettségként említi: a hadkötelezettséget (amely lehet fegyveres vagy fegyver nélküli katonai szolgálat), a honvédelmi munkakötelezettséget, a polgári védelmi kötelezettséget, illetve a gazdasági és anyagi szolgáltatás teljesítésének kötelezettségét. Az Alaptörvény az Alkotmányhoz hasonlóan rögzíti, hogy rendkívüli állapot idején, vagy ha arról megelőző védelmi helyzetben az Országgyűlés határoz, a magyarországi lakóhellyel rendelkező, nagykorú, magyar állampolgárságú férfiak katonai szolgálatot teljesítenek.¹² A sorkatonai szolgálat, vagyis a hadkötelezettségen alapuló katonai szolgálat időtartamát megelőző védelmi helyzet idején az új honvédelmi törvény is legfeljebb 12 hónapban határozza meg. Rendkívüli állapot idején az időtartam a katonai szükséghez igazodóan állapítható meg.¹³

Jelenleg tehát a sorkatonai szolgálat az Alaptörvény értelmében két esetben rendelhető el: rendkívüli állapot idején vagy megelőző védelmi helyzetben. Rendkívüli állapotot hadiállapot kinyilvánítása vagy idegen hatalom fegyveres támadásának közvetlen veszélye (háborús veszély) esetén hirdethet ki az Országgyűlés¹⁴ az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával.¹⁵ Megelőző védelmi helyzetet szintén az Országgyűlés rendelhet el külső fegyveres támadás közvetlennek nem minősíthető

⁷ 50/2001. (XI. 22.) AB határozat 2.1.

⁸ 2004. évi CIV. törvény 6. § (1) bekezdés.

⁹ Ha arról az Országgyűlés a jelenlévő képviselők kétharmadának szavazatával határoz.

¹⁰ A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény 21. § (3) bek.

¹¹ Alaptörvény XXXI. cikk (2) bek.

¹² Alaptörvény XXXI. cikk (3) bek.

¹³ A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény 65. § (1) bek.

¹⁴ Alaptörvény 48. cikk (1) bek. a) pont.

¹⁵ Alaptörvény 48. cikk (2) bek.

veszélye esetén vagy szövetségi kötelezettség teljesítése érdekében¹⁶ a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával.¹⁷ Az alaptörvényi megkötések tehát olyan erők jelenleg, amelyeket nem meríthet ki a terrorizmus és az illegális migrációval összefüggésben terjedő bizonytalanság, így jelen állapot szerint a sorkatonai szolgálat visszaállításának alkotmányos korlátja van, bevezetése békeidőben csak az Alaptörvény módosításával érhető el.

Létezhet-e azonban elvi akadály a általános sorkatonai szolgálat visszaállításának? Az Alkotmánybíróság a már említett döntésében kiemelte, hogy az, hogy az államnak joga van elvárni állampolgáraitól a honvédelmi kötelezettség teljesítését, nem jelenti egyben a „honvédelmi kötelezettség automatikus, mindenkit, minden időben, teljes körben terhelő kötelezettség kényszerű érvényesítésének kötelezettségét.”¹⁸ A testület szerint ez arra is lehetőséget biztosít, hogy az állam - ha ez látszik célszerűnek - az állampolgároktól ne igényelje honvédelmi kötelezettségük teljesítését. Kiemelték ugyanakkor, hogy az „állam részéről az állandó, teljes körű igénybevétel jogáról történő időleges lemondás, a mentességek és kedvezmények biztosítása mindazonáltal az alkotmányos kötelezettséget nem szünteti meg és az állampolgár oldalán nem teremt alanyi jogot arra, hogy ez a helyzet változatlanul megmaradjon.”¹⁹

Alkotmányosan tehát minden lehetősége megvan az államhatalomnak, hogy visszaállítsa a kötelező sorkatonai szolgálatot, ehhez azonban nélkülözhetetlen az Alaptörvény módosítása. Márpedig az Alaptörvény módosításához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges. Szemmel láthatóan a kérdésben a kormánypárton belül sincs jelenleg összhang, ám még ha meg is lenne az egységes szándék a visszaállításra, a kormánykoalíció egyedül nem lenne képes a módosításra. A téma kapcsán a napokban több ellenzéki párt is kifejtette álláspontját. Az Együtt, a PM, az MSZP, a DK²⁰ egyértelműen a sorkatonai szolgálat visszaállítása ellen foglalt állást. A kötelező sorkatonai szolgálat visszaállítását a Jobbik is elutasítja, Vona Gábor álláspontja szerint „a kötelező sorkatonai szolgálat visszavezetésére a jelenlegi magyar társadalom nincs felkészülve. A kényszerhelyzet teremtése csupán fokozná a fiatalok elvándorlását”.²¹ A Jobbik önkéntes sorkatonai szolgálat bevezetését javasolja,²² amely elképzelés egyébként megjelenik Simicskó István honvédelmi miniszter elképzeléseiben is.²³ Mindez azt mutatja, hogy a jelenlegi politikai helyzetben nincs reális alapja annak, hogy az Alaptörvény a sorkatonai szolgálat visszavezetése miatt módosításra kerüljön.

¹⁶ Alaptörvény 51. cikk (1) bek.

¹⁷ Alaptörvény 51. cikk (2) bek.

¹⁸ 50/2001. (XI. 22.) AB határozat 2.4.

¹⁹ 50/2001. (XI. 22.) AB határozat 2.4.

²⁰ Lásd: <http://www.hirado.hu/2016/01/17/orban-viktor-sem-akarja-visszaallitani-a-sorkatonai-szolgalatot/> (Letöltve: 2016.01.19. 17:03.)

²¹ Forrás: https://www.facebook.com/vonagabor/photos/a.10150160184994623.341499.247920204622/10153959807659623?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201601 (Letöltve: 2016.01.19. 17:12.)

²² Uo.

²³

Lásd: http://magyarhirlap.hu/cikk/45012/A_jo_ertelemben_vett_belulrol_fakado_hazafias_erzesekkel_a_nemzet_jut_elo (Letöltve: 2016.01.19.)

Orbán Endre: Teczár-ügy reloaded

Döntött az Alkotmánybíróság: nem járja, hogy a fiúk fizetnek, a lányok pedig ingyen bulizhatnak.

Körülbelül másfél éve robbant ki a “nők ingyenbulijáról” szóló közéleti vita.¹ Mint ismeretes: az Egyenlő Bánásmód Hatóság a panaszosnak adott igazat, döntésével pedig a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság is egyetértett. Az ügyben rengeteg írás született pro² és kontra,³ a Doboz pedig Facebook oldalán virtuális polgári engedetlenséggel is kacérkodott.⁴

Az ügyben a szórakozóhely alkotmányjogi panasza révén végül az Alkotmánybíróságnak is állást kellett foglalnia. A testület nem találta megalapozottnak a Doboz által benyújtott indítványt és mindenkire kiterjedő hatállyal döntött: a szórakozóhelyek nem alkalmazhatnak nemi alapon eltérő belépő díjakat.

Az Alkotmánybíróság előtt fekvő ügyben részben a diszkrimináció, részben pedig a vállalkozáshoz való alapjog állított sérelmét látom hangsúlyosnak. A két alapjogi vetület azonban a jelen esetben szorosan összefügg, amit az is jelez, hogy a konkrét, jogvitát kiváltó árképzési módszer közgazdaságtani értelemben árdiszkriminációnak⁵ tekinthető. Utóbbi jelenség azt jelenti, hogy a vállalkozók jövedelmük maximalizálása érdekében mind több, eltérő vagyoni helyzetben lévő vásárlói csoportot igyekeznek megcélolni. Ilyen a vevők között különbségtételt előidéző, vásárlásra ösztönző mechanizmusként említhető például a bizonyos mennyiség fölötti olcsóbb árképzés is (pl. 'buy 5 get 1').

Jelen esetben azonban az árdiszkriminációnak egy másik típusával állunk szemben, azzal, amikor egy vállalkozó a különböző vásárlói csoportoknak különböző árakon értékesíti ugyanazt a terméket vagy szolgáltatást. A módszer megfelelő működéséhez az alkotmányjogi diszkriminációtilalom mércéjéhez hasonlóan az szükséges, hogy a csoportok jól beazonosíthatók legyenek. Ilyen helyzet áll elő akkor, amikor kedvezményt kapnak például a kerületi lakosok, a szórakozóhelyre jelmezben vagy egy múzeumba nagyobb számú csoportban érkezők, a tömegközlekedésben a nyugdíjasok vagy éppen a diákigazolvánnyal rendelkezők. Mindezen kedvezményeknek külön-külön is

¹ Magyarkúti Barna: *Vége a nők ingyenbulijának.* http://index.hu/belfold/2013/11/21/dizskriminativ_a_nok_ingyenbulija?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_jog_201601 (Letöltve: 2016.01.10.).

² Láposy Attila – Szajbély Katalin: *Egy nem lovagias ügy.* <http://szuveren.hu/jog/egy-nem-lovagias-ugy> (Letöltve: 2016.01.10.).

³ Reiner Roland: *Védett nők?* http://republikon.blog.hu/2013/11/28/vedett_nok_589 (Letöltve: 2016.01.10.).

⁴ Ld. *Bírság ide vagy oda, ingyenes marad a nőknek a doboz.* <http://vs.hu/mind/osszes/birsag-ide-vagy-oda-ingyenes-marad-a-noknek-a-doboz-1207> (Letöltve: 2016.01.10.).

⁵ Kiss Barnabás: *Nincs ingyenebéd? – A kuponok közgazdasági és jogi természetrajza.* *Ars Boni* 2015/3. 21-23. o.

megnevezhetők az ésszerű indokuk (pl. a diákok alacsonyabb jövedelemszintjéhez alacsonyabb árak társulnak), illetve a kedvezményben részesülők bizonyos csoportképző ismérvek alapján homogén csoportot alkotnak és elkülönülnek a többi vásárlótól (pl. a jelmezben érkezők elkülöníthetők a nem jelmezben érkezők csoportjától).

A profit-maximalizálási cél követése és a piac működése ugyanakkor csak alkotmányos keretek között történhet. Mindez azt jelenti, hogy az alkalmazott árdiszkrimináció nem elégséges, hogy jól elkülöníthető csoportokra kerüljön alkalmazásra, hanem meg kell felelnie az alapvető emberi jogoknak is, azaz csak akkor lehet alkotmányjogilag elfogadható, amennyiben megalapozható a diszkriminációtilalom szerint képezhető homogén csoportokkal: azaz abban az esetben, ha a csoportok között tárgyilagos mérlegelés szerinti ésszerű indok alapján különbség tehető. Így bár szemmel láthatóan is elkülöníthetők a sötét és világos hajú vendégek, a rájuk alkalmazott eltérő díjazás nyilvánvalóan alkotmányellenes lenne, mivel semmiféle ésszerű indok nem támasztaná alá egyik hajszín előnyben részesítését sem. Ehhez hasonlóan elfogadhatatlan lenne az is, ha egy kívülről nem látható tulajdonság, például vallási hovatartozásuk alapján kellene eltérő belépő díjat fizetniük a vendégeknek. Nem minősül azonban önkényes különbségtételnek, ha a láthatóan illuminált állapotban lévő személyeket nem engedik be a biztonsági övek.

Ennek megfelelően a jelen ügyben releváns alkotmányjogi kérdés tehát az, hogy a nemek szerinti különbségtétel alapot adhat-e a fentiekhez hasonló árdiszkriminációra. A szórakozóhelyre történő belépés pillanatában ugyanis mindenki egységesen fogyasztó, ezért kérdés, hogy milyen ésszerű indok alapján lehetne elfogadni az eltérő nemek eltérő díjszabását. Ilyen helyzet lehetne, ha az indítványozó *ad absurdum* azt tudta volna bizonyítani, hogy ma Magyarországon belépő mellett alig járnak a nők szórakozni, ezért elő kell segíteni a részvételüket. (Mindazonáltal a döntés után megannyi lehetőség áll a szórakozóhelyek előtt: előfordulhat az is, hogy mindenkinek egységesen olcsóbbá vagy ingyenesé teszik a belépést, ahogy azt egy korábbi írásunkban taglaltuk.⁶)

A kimentési/igazolási követelményt fogalmazza meg a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmód elvének az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint azok értékesítése, illetve nyújtása tekintetében történő végrehajtásáról szóló 2004/113/EK tanácsi irányelv 4. cikk (5) bekezdése is.⁷ E szerint „az irányelv nem zárja ki az eltérő bánásmód alkalmazását, ha törvényes cél objektíve igazolja az áruk és szolgáltatások tekintetében kizárólag vagy elsősorban az egyik nem tagjainak történő nyújtást, és a cél elérésére irányuló eszközök megfelelőek és szükségesek”.

Jelen esetben azonban az indítványozó semmi ehhez hasonló indokot nem tudott felmutatni és ez nem véletlen. Ha ugyanis elfogadnánk a nemi alapon történő árképzési különbségtételt, az *per analogiam* azt jelentené, mintha a pékségben is eltérő árakat alkalmazhatnának a női és a férfi vásárlókra nézve. Utóbbi példa jól szemlélteti a két

⁶ Orbán Endre: A Teczár-ügy. *Ars Boni* 2013/2. 59-60. o.

⁷ A Tanács 2004/113/EK Irányelve (2004. december 13.) a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmód elvének az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint azok értékesítése, illetve nyújtása tekintetében történő végrehajtásáról. Hivatalos Lap L 373/37, 2004.12.21.

helyzet alkotmányjogi, absztrakt szinten azonos, de a társadalmi meggyőződés tekintetében vélhetően eltérő megítélését. Míg ugyanis az eltérő kenyér árak jogellenessége intuitíve könnyen belátható, ugyanezen gyakorlat társadalmi megítélése eltérő lehet a kérdéses szórakozóhelyi árpolitika esetében. Ennek oka részben az lehet, hogy a jelen ügyben vizsgált árdiszkrimináció egy régóta, több vállalkozó által is alkalmazott, bevett piaci gyakorlat, ahogy arra az indítványozó is utalt. Mindazonáltal attól, hogy egy kérdéses üzletpolitika régóta használatos és ezért „megszokottá” vált, nem jelentheti azt, hogy jó gyakorlat is egyben (ld. devizahitelek⁸). Az állami, bírói beavatkozás az ilyen „megszokott” helyzetekbe vitára adhat okot, ugyanakkor hosszútávon a jog által történő társadalmi mérnökösködés ideájának megfelelően a formális szabályok alakítása változást hozhat a későbbiekben a társadalmi meggyőződésben is. Így jelen esetben az állam szerepe az egyenjogúság érvényre juttatásában abban áll, hogy még magánfelek viszonyában sem engedi a hátrányos megkülönböztetés alkalmazását, még ha ez a nők oldaláról nézve paternalizmusnak is tűnik. Mindemellett az államnak mindent meg kell tennie azért, hogy megfelelő eszközökkel érvényre juttassa az Alaptörvény XV. cikk (3) bekezdésében deklarált férfiak és nők egyenjogúságát: így nem csupán a rossz gyakorlatok ellen szükséges küzdeni például az egyenlő munkáért egyenlő bér elvének érvényre juttatása révén, hanem az Alaptörvénynek megfelelően állami eszközökkel esélykiegyenlítő intézkedéseket is intézményesíteni szükséges (ld. kordedvezményes nyugdíj⁹).

Mindez nem érinti aránytalan módon a piacgazdaság szabad működését, és így a vállalkozáshoz való alapjog gyakorlásának érvényesülését sem: a szórakozóhelyek és tulajdonosaik továbbra is rengeteg kínálati szempont alapján versenghetnek az ügyfelekért.

⁸ Bethlendi András: Egy rossz termékfejlesztésből rendszerszintű piaci kudarc A hazai lakossági devizajelzáloghitelezés. *Hitelintézeti Szemle* 2015/1. 5-29. o. Elérhető: <http://www.hitelintezetiszemle.hu/letoltes/1-bethlendi-3.pdf>

⁹ 28/2015. (IX. 24.) AB határozat.

Simon Emese Réka:
Szenzitív adatok és egyenlő esélyek Európában

A faji-etnikai jellemzőket tartalmazó szenzitív adatokkal való visszaélés egyik legveszélyesebb formája a profilalkotás céljából történő felhasználás. Ilyen esetekben nagy a veszélye annak, hogy az e csoportokba tartozó személyeket hátrányos megkülönböztetés éri. Ennek az az oka, hogy a profilalkotás olyan, az emberi viselkedésre vonatkozó feltételezéseken alapul, amelyeknek alapja egy bizonyos jól körülírható tulajdonság (pl. bőrszín).

Az esélyegyenlőségi irányelvek alkalmazásáról szóló beszámolójában¹ az Európai Bizottság hangsúlyozta, hogy az egyenlő bánásmód hatékony érvényre juttatásához elengedhetetlen többek között a megbízható etnikai adatokat tartalmazó statisztikák összeállítása és használata. Az EU adatvédelmi irányelvével pedig nem ellentétes az olyan adatgyűjtés és –kezelés, amely az antidiszkriminációs joganyag alkalmazását szolgálja, akkor sem, ha szenzitív adatokat érint.

Az Európai Unió Tanácsa a személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról szóló 2000/43/EK irányelvnek preambuluma tartalmazza, hogy a statisztikai adatgyűjtés a közvetett megkülönböztetést bizonyító eszközként is felhasználható.

Az ECRI 2007 júniusában elfogadott, a rendőri eljárásokban megjelenő rasszizmus és faji diszkrimináció tárgyában kiadott 11. számú ajánlása² 4 területen javasol lépéseket az Európa Tanács tagállamainak a probléma kezelése érdekében. Az első fejezet a faji-etnikai alapú profilalkotással (racial profiling) foglalkozik, és megfogalmazza az eljárás során érvényesülő faji-etnikai alapú profilalkotás tilalmát, az esetlegesen diszkriminatív rendőri gyakorlat monitorozásának és vizsgálatának bevezetését, az igazoltatások esetében az objektív kritériumokon alapuló gyanúok előírását, valamint a fentiekre vonatkozó speciális képzések bevezetését. Hasonló intézkedéseket találunk a CERD 2005-ös ajánlásában³ is. A diszkriminációmentes eljárás követelménye és az etnikai profilalkotás alkalmazásának tilalma megjelenik az ECRI – a terrorizmus elleni harc során is figyelembe veendő – rasszizmus-ellenes előírásokról szóló 2004-ben megjelent ajánlásában is⁴. Ennek kapcsán érdemes megemlíteni azt, hogy az Amerikai Ügyvédi Kamara küldöttgyűlése egyhangúlag szavazta meg azt, hogy vezessenek be faji adatrögzítési kötelezettséget a közlekedési eljárásokban.

I. Vizsgálati modell

¹ COM (2006) du 30/10/2006.

² ECRI General Policy Recommendation no. 11. on combating racism and racial discrimination in policing, Strasbourg, 4 October, 2007.

³ CERD General recommendation XXXI on the prevention of racial discrimination in the administration and functioning of the criminal justice system, CERD, A/60/18 (2005).

⁴ ECRI General Policy Recommendation No. 8 on Combating Racism While Fighting Terrorism, ECRI (2004) 26.

A bizonyítás és a diszkrimináció koncepciója, valamint a vonatkozó EU-irányelv,⁵ az Európai Bíróság és az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga alapján felvázolható egy olyan vizsgálati modell, amely a diszkrimináció panaszok felülvizsgálatára mind elméletben, mind pedig gyakorlatban működőképes.⁶

Ehhez kapcsolódóan szeretnék néhány szót szólni a bizonyítási terhet érintő kérdésekről. Kétféle bizonyítási teher között tehetünk különbséget. Egyrészt beszélhetünk a jogi vagy objektív bizonyítási teherről, amelyet a „meggyőzés terheként” (burden of persuasion) is emlegetnek, másrészt a szubjektív bizonyítási teherről, vagyis az „előhozakodás terhéről” (burden of production).⁷ Ez a különbségtétel azért jelentős, mert míg a szubjektív bizonyítási teher az eljárás során mozog, az objektív bizonyítási teher az egész eljárás során csak az egyik felet terhelheti. Az a fél viseli a meggyőzés kockázatát, akire az objektív bizonyítási teher hárul. Amennyiben ez a fél nem tudja az állításait megfelelően és a jogalkalmazó szerv számára elfogadható módon alátámasztani, ő kerül ki az eljárásból vesztes félként.

A diszkriminációnak két alapvető esetét lehet megkülönböztetni: a közvetett és közvetlen diszkriminációt, melyen fogalmát a Faji irányelv 2. cikk (2) bekezdésének a) és b) pontjai határoznak meg: „*közvetlen megkülönböztetés áll fenn, ha egy személlyel szemben faji vagy etnikai alapon kevésbé kedvezően járnak el, mint ahogyan egy másik személlyel szemben hasonló helyzetben eljárnak, eljártak vagy eljárának*”, illetve „*közvetett megkülönböztetés áll fenn, ha egy látszólag semleges rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat az egy faji vagy etnikai származású személyeket más személyekhez képest különösen hátrányosan érint, kivéve ha ez a rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat jogszerű céllal objektív módon igazolható, továbbá e cél megvalósításának eszközei megfelelőek és szükségesek*”.

Egy diszkriminációs panasz vizsgálatakor tehát a következő elemeket lehet elkülöníteni:

- a kérelmezőt hátrány éri,
- oksági összefüggés van a hátrány és a védett tulajdonság, illetve a hátrány és a hivatkozott rendelkezés, gyakorlat vagy feltétel között,
- a kérelmezőt egy összehasonlítható helyzetben lévő másik személyhez képest éri hátrány.

A bizonyítási teherre vonatkozó általános szabály az, hogy aki állít valamit, annak kell azt bizonyítania.⁸ A diszkriminációval összefüggő esetekre azonban létezik egy speciális

⁵ A Tanács 2000/43/EK irányelve a személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód alkalmazásának elvéről, 2000. június 29. (Faji irányelv).

⁶ Ambrus Mónika: Vizsgálati modell az egyenlő bánásmód megsértésével kapcsolatos ügyekben. In: Majtényi Balázs (szerk.): *Lejtős pálya – Antidiszkrimináció és esélyegyenlőség*. L'Harmattan, Budapest, 2009.

⁷ Julianne Kokott: *The Burden of Proof in Comparative and International Human Rights Law, Studies and Materials on the Settlement of International Disputes*, V. 3 (Book 3), Springer, 1998, 9-10. o.

⁸ „Ei incumbit probatib quidic, non qui negat.”

szabály. A Danfoss⁹- és az Enderby¹⁰-esetekben az Európai Bíróság arra hivatkozva dolgozta ki ezt, hogy e szabály nélkül a kérelmező nem lenne képes bizonyítani állítását, és ezzel meg lenne fosztva a hatékony jogorvoslattól. A Bíróság a fent nevezett 2 esetben elfogadta, hogy amennyiben prima facie megállapítható (diszkrimináció vélelme), hogy diszkrimináció történt, az eljárás alá vontnak kell bizonyítania, hogy az egyenlő bánásmód elve nem sérült. Azonban felmerül a kérdés, hogy ilyen esetben az objektív bizonyítás terhe melyik felet terheli.¹¹

A vizsgálati modell alapján felállítható egy olyan rendszer, amely biztosítja a diszkrimináció tilalmának teljes körű érvényesülését, ezzel megelőzve azt, hogy az etnikai adatok tárolása és kezelése visszaélésekre adhasson lehetőséget, ami szintén előremutató példa lehet a nemzeti joggyakorlat számára is.

II. Az Europol adatkezelése

Az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol) az Európai Unió azon törekvését igyekszik megvalósítani, hogy a határokon átnyúló bűnözéssel szemben minél eredményesebben léphessen fel. Ez azonban szükségszerűen együtt jár a személyes adatok védelméhez való jog korlátozásával.¹² Az Europol azonban igyekszik olyan adatkezelő rendszert működtetni, amely a biztonság garantálásával minimalizálja az emberi jogok sérelmének lehetőségét. Ennek hatalmas jelentősége van, hiszen az Europol nemcsak adatkezelési feladatokat lát el, hanem az államok és szervezetek közötti adattovábbítás fontos közvetítője is egyben.¹³

Az Europol-határozat¹⁴ számos adatvédelmi rendelkezést tartalmaz, azonban ezek közül jelen írásomban csak a téma szempontjából releváns 12. cikkel foglalkozom. Az Europol Információs Rendszerben tárolt adatokat kizárólag az Europol feladatainak teljesítése céljából megengedett feldolgozni, vagyis szigorúan érvényesül a célhoz kötöttség elve. Azon adatok kezelése jelent nagyobb kihívást, amelyeket olyan „tényszerű jelek vagy megalapozott indokok” alapján kezelnek, amelyek az Europol hatáskörébe tartozó bűncselekmények feltételezhető elkövetőire vonatkoznak. A határozat meghatározza a tárolható adatok körét, melyek között érdekes megfogalmazással találkozhatunk: „... g) szükség esetén más, a személyazonosítást valószínűleg elősegítő ismertetőjel, ideértve bármely különleges, objektív és nem változó testi ismertetőjelet is, mint például a daktiloszkópiai adatokat és a (DNS nem kódoló szakaszai alapján létrehozott) DNS-profilokat.”

⁹ C-109/88, Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark v. Dansk Arbejdsgiverforening (acting for Danfoss), 1989. október 17.

¹⁰ C-127/92, Dr. Pamela Mary Enderby v. Frenchay Health Authority and Secretary of State for Health, 1993. okt. 27.

¹¹ Jarrett Haskovec: A Beast of a Burden? The New EU Burden-of-Proof Arrangement in Cases

¹² Holé Katalin: *Europol és jogállam – Biztonságunk ára*. Magyar Közlöny Kiadó, Budapest, 2008, 85-87. o.

¹³ Maria O’Neil: The Issue of Data Protection and Data Security in the (Pre-Lisbon) EU third Pillar. In: *Journal of Contemporary European Research*, Vol. 6, No. 2, 220. o.

¹⁴ Az Europol létrehozásáról szóló 2009/371/IB határozat (2009.04.06).

Ez a kategória ugyan elég tág, és a felsorolás nem tekinthető taxatívnek, mégis megállapítható, hogy főszabály szerint nem terjed ki a faji hovatarozásra vonatkozó adatokra. Az adatkezelés magasan képzett szakemberek, illetve fejlett számítástechnikai rendszerek segítségével történik, az Europol-határozat pedig az adatok kiadásának, továbbításának és megszerzésének minden aspektusát leszabályozza, amelyre az adatok hatalmas mennyisége és nemzetközi jelentősége miatt is égető szükség van.

Ugyan az állami szintű szabályozástól nem várható el, hogy ilyen részletes rendelkezésekkel biztosítsák az adatok védelmét, mégis úgy gondolom, hogy az átláthatóság nemcsak unió, hanem tagállami szinten is fontos, így szükséges a megfelelő adatvédelmi jogszabályi háló kialakítása.

Az információszabadság, azaz a közérdekű adatok megismeréséhez való jog nem korlátozhatatlan, és megfelelő indokoltság esetén (az állam biztonsága, az emberi jogok védelme) a demokratikus jogállamokban ennek biztosítására anyagi és eljárásjogi szabályozást állítanak fel, amelyek garanciát jelentenek az alapjogok védelmére.

Az etnikai adatok a különleges védelmet igénylő különleges adatok körébe tartoznak, amelyek az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Infotv.) értelmében a faji eredetre, a nemzetiséghez tartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más világnézeti meggyőződésre, az érdek-képviselői szervezeti tagságra, a szexuális életre vonatkozó személyes adat, illetve az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre vonatkozó személyes adat, valamint a bűnügyi személyes adat kategóriáit foglalják magunkban. Szenzitív jellegüknél fogva az ilyen adatok kezelésére speciális szabályozás vonatkozik, melyre vonatkozó rendelkezéseket szintén az Infotv.-ben találhatunk.

Az adatvédelemre vonatkozó hazai szabályozásban a legnagyobb gondot az okozza, hogy parallel jogszabályok tartalmazzák a különböző rendelkezéseket, és nincs egy olyan átfogó, átlátható törvény, amely egységesítené és egyértelművé tenné az alkalmazandó előírásokat. Magyarország Alaptörvénye olyan általános elveket rögzít, melyek az alapjogok érvényesülése szempontjából adnak útmutatást az alacsonyabb szintű jogszabályok rendelkezéseinek, mint például a VII. cikk (2) bekezdése:

„Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.”

A bíróságok adatkezelésére vonatkozó szabályokat, illetve a bíróságok és a sajtó kapcsolatának szabályozását a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.), illetve a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) tartalmazza. A bírósági adatkezelés a szenzitív adatok szempontjából főleg azon adatokat érinti, melyek az eljárások során keletkezett dokumentumokban (periratok, jegyzőkönyvek) lelhetők fel.

Az adatvédelemre és az adatkezelésre vonatkozó részletszabályokat az Infotv. tartalmazza. A diszkrimináció tilalmával összefüggésben ezen kívül fontos megemlíteni az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV.

törvényt is, amely a faji-etnikai alapú megkülönböztetésre vonatkozó rendelkezésekkel járul hozzá az etnikai adatok védelmének érvényesüléséhez.

Az adatvédelem strukturális egységét biztosító törvény hiánya mellett az is problémát jelent, hogy számos olyan kérdés nincs szabályozva, amely esszenciális lenne az adatvédelem egészséges működéséhez. Például egyetlen jogszabály sem tartalmaz konkrét előírást arra vonatkozóan, hogy a bírósági adatok védelemben részesülnek. Az adat fogalmára sincs törvényi definíció, amely lehetőséget ad az önkényes értelmezésre, sok esetben ezzel megsértve az adatok védelméhez fűződő érdekeket. Adatnak minősülhet minden olyan fizikai valóság, mely emberi tevékenység révén mesterségesen rögzíthető, illetve információk olyan halmaza, amely alkalmas létező vagy valaha létezett konkrét tény rekonstruálására.¹⁵ Normatív szabályozás hiányában az esetleges visszaélések körében nem lehetséges a felelősség megállapítása, így ezek visszaszorítása komoly akadályokba ütközik.

A bírósági titkos adatok publikálására vonatkozóan sem állapítanak meg konkrét szabályokat a különböző szintű jogszabályok, ami megnöveli az adat kezelőjének fegyelmi felelősségét, és akár a személyes adattal visszaélés büncselekményi tényállását is megvalósíthatja. A személyes adatokkal kapcsolatos jogsértések a kártérítési igények megnövekedett számához vezethetnek. Ez szintén megelőzhető lenne a joghézagok módszeres kitöltésével, és egy egységes, átlátható adatvédelmi törvény elfogadásával, amely mindenre kiterjedő szabályozással fedi le ezt a jogterületet, ezáltal biztosítva jogszerű működését.

¹⁵ Harangozó Attila 2013. október 24-én, az „European Conference on Courts and Communication” konferencián elhangzott előadása alapján.

Dunai Szilvia:
Eurokrata lennél? – avagy minden, amit tudni akartál az EU
versenyvizsgájáról

Az Európai Unió intézményeinél dolgozni sokak számára vonzó karrierterv: a munka és a munkakörnyezet sokszínű, a fizetés pedig igen versenyképes, főként kelet-európai szemmel. A hatályos uniós bértábla¹ alapján egy diplomás tisztségviselő a kezdő, belépési szinten 4383,38 euró alaphért kap kézhez. Viszont ahhoz, hogy valaki egy ilyen állást & fizetést megkapjon, végig kell verekednie magát a híres – hírhedt EPSO versenyvizsgák valamelyikén.

De kezdjük az alapoknál, hiszen az uniós felvételi folyamat egy külön világ, sajátos terminológiával és logikával (néha pedig annak hiányával). Korábban minden uniós intézmény maga szervezte a saját kiválasztását, tehát más volt a felvételi például a Bizottsághoz vagy a Parlamenthez. Ez ma már nincs így, a rendszert a kétezres évek elején központosították és létrehozták az Európai Személyzeti Felvételi Hivatalt², ismertebb nevén EPSO-t (az angol elnevezés, a European Personnel Selection Office rövidítéséből). Az intézményközi szervként működő EPSO szervezi jelenleg az Európai Parlament, a Tanács, a Bizottság, a Bíróság, a Számvevőszék, a Gazdasági és Szociális Bizottság, a Régiók Bizottsága és az Ombudsman, tehát lényegében az összes EU-s intézmény versenyvizsgáját.

A közkeletű néven eurokratákként emlegetett uniós alkalmazottak alapvetően két különböző státuszban dolgoznak, lehetnek állandó tisztségviselők vagy ideiglenes alkalmazottak, jogállásukat az EU Személyzeti Szabályzata³ rendezi. Minden intézmény foglalkoztat állandó tisztségviselő és ideiglenes alkalmazott munkatársakat egyaránt. Az állandó tisztségviselők szerződése határozatlan időre szól és nekik csak meghatározott okokból, szűk körben lehet felmondani (pl. alkalmatlanná válás a munkakör elvégzésére), tehát ők praktikusán az uniós állásukból mehetnek nyugdíjba. Az ideiglenes alkalmazottakat ezzel szemben – ahogy azt az elnevezés is sugallja – határozott időre, egy- vagy kétéves munkaszerződésekkel foglalkoztatják, a munkaviszony meghosszabbítására van lehetőség, de csak korlátozott alkalommal.

Az eurokratává válás mikéntje különböző, attól függően, hogy valaki állandó tisztségviselővé vagy ideiglenes alkalmazottá szeretne válni. Az ideiglenes alkalmazottak felvétele rugalmasabb, egy ilyen szerződést tehát könnyebb megszerezni. Az állandó tisztségviselői kinevezésig viszont kizárólag az EPSO által szervezett versenyvizsgákon

¹ Az Európai Parlament és a Tanács 423/2014/EU rendelete (2014. április 16.) az Európai Unió tisztviselői és egyéb alkalmazottai díjazásának és nyugdíjának, valamint az azokra alkalmazott korrekciók együtthatóinak 2012. július 1-jétől kezdődő hatállyal történő kiigazításáról, OJ L 129, 30.4.2014, 12–18. o.

² Az Európai Parlament, a Tanács, a Bizottság, a Bíróság, a Számvevőszék, a Gazdasági és Szociális Bizottság, a Régiók Bizottsága és az Ombudsman 2002. július 25-i határozata az Európai Közösségek Személyzeti Felvételi Hivatalának létrehozásáról, OJ L 197, 26.7.2002, 53–55. o.

³ Regulation No 31 (EEC), 11 (EAEC), laying down the Staff Regulations of Officials and the Conditions of Employment of Other Servants of the European Economic Community and the European Atomic Energy Community, OJ 45, 14.6.1962, 1385–1386. o.

keresztül vezet az út. Bizonyos területeken a kiválasztás specializált, például a könyvvizsgálók, a jogász-nyelvészek vagy tolmácsok és fordítók felvételére külön vizsgatípus van. Az ilyen specializált kiválasztás alá nem eső állásokba, vagyis a pozíciók többségébe az évente rendezett általános versenyvizsgával lehet bekerülni.

Az általános versenyvizsga pedig nem egy könnyű történet, a vizsga maga kifejezetten nehéz, az egész folyamat nagyon időigényes és a túljelentkezés extrém. Az általános versenyvizsga négy, különböző kompetenciákat tesztelő körből áll (önéletrajz alapján történő szűrés, két kör kompetenciateszt és végül egy egész napos megmérettetés, az ún. értékelőközpont).

Overview of the selection process - Administrators: Generalists

Az uniós felvételi reálisan hosszabb távú projekt, az általános versenyvizsga igencsak hosszadalmas folyamat, de a specializált vizsgáknál se gondolkozzunk gyors felvételen. A 2015-ös általános versenyvizsgát 2015. március 19-én írták ki és az azt sikerrel teljesítők névsorát 2016. február 24-én, tehát majdnem egy évvel később hozták nyilvánosságra.

Az uniós pozíciókra a túljelentkezés hihetetlen, a versenyvizsgák közül az általános versenyvizsga esetén a legnagyobb. A 2015-ös kiírásra összesen 31 400 jelentkezést adtak le 159 helyre⁴, vagyis az összes jelentkező mintegy fél százaléka teljesíthette sikerrel a vizsgát. Ennek a 31 400 aspiránsnak nagyjából a fele általában már az első szelektáláson sem jut túl, amikor csak azt ellenőrzik, hogy az általános jelentkezési feltételeket teljesíti-e az adott személy (vagyis uniós állampolgársággal, minimum BA-szintű diplomával és megfelelő nyelvtudással rendelkezik-e). De „csupán” 15 000 érvényes jelentkezéssel számolva is alig 1% feletti a sikeresen vizsgázók aránya.

Ráadásul a sikeres versenyvizsga eredménye nem az áhított uniós állásajánlat, a befutók csupán egy úgynevezett felvételi tartaléklistára kerülnek fel. Innen válogathatnak közülük az uniós intézmények, ha éppen szükségük van új kollégákra. Közel sem garantált viszont, hogy minden tartaléklistas kap egyáltalán bármiféle állásajánlatot, nem is

⁴ Az EPSO által szerkesztett <http://blogs.ec.europa.eu/eu-careers.info/> internetes oldalon megjelent tájékoztató szerint. A 2015-ös általános versenyvizsgára vonatkozó tájékoztató elérhető: <http://blogs.ec.europa.eu/eu-careers.info/2015/04/30/number-of-applications-epsoad30115/> (Letöltve: 2016.03.14.).

beszélve arról, hogy a preferált intézménynél a preferált állás elnyerésének mennyi az esélye. Hogy tovább fokozzam: a tartaléklistát főszabály szerint egy év után törlik. Bár ezt nem tartják szigorúan, számos alkalommal volt példa a tartaléklista érvényességének meghosszabbítására⁵, de a főszabály mégis az egy éves érvényesség és a hosszabbításra garancia nincs.

Ennyi kihívás önmagában is elég, hogy még a leglelkesebb és legelhivatottabb eurokrata-aspiránsokat is eltántorítsa a jelentkezéstől, de a történet nemrég tovább bonyolódott. Az Európai Unió Bírósága ugyanis diszkriminatívnak találta a versenyvizsgák nyelvi rezsimjét⁶, különösen azt, hogy bizonyos felvételi feladatokat (pl. az ún. értékelőközpontot) kizárólag angol, francia vagy német nyelven lehet teljesíteni. A Bíróság ítélete nyomán a felvételik nyelvhasználati szabályait meg kell változtatni. A nyelvhasználat pedig abszolút presztízskérdés az Európai Unióban (ahogy arra Lános Petra Lea kutató is rámutatott könyvben és a vele készült interjúmban⁷ is). Az Unió munkatempóját és a nyelvi kérdés súlyát ismerve az új felvételi szabályok kidolgozása nem lesz könnyű menet. A versenyvizsgák kiírását felfüggesztették, és ez a csúszás valószínűleg nem pár hetes lesz.

⁵ Az EPSO által szerkesztett <http://blogs.ec.europa.eu/eu-careers.info/> internetes oldalon megjelent tájékoztatás több versenyvizsga tartaléklistájának meghosszabbításáról: <https://blogs.ec.europa.eu/eu-careers.info/2015/12/08/validity-of-reserve-lists/> (Letöltve: 2016.03.14.).

⁶ A Törvényszék 2015. szeptember 24-i ítélete a T-124/13. és T-191/13. sz. egyesített ügyekben, ECLI:EU:T:2015:690.

⁷ Klemencsics Andrea: Az anyanyelv használata, mint presztízskérdés az Európai Unióban – Interjú Lános Petra Leával. *Ars Boni* 2015/4., 48-51. o. <http://www.arsboni.hu/az-anyanyelv-hasznalata-mint-presztizskerdes-az-europai-unioban-interju-lancos-petra-leaval.html>, (Letöltve: 2016.03.14.).

Környei Mátyás: Uber vs Magyarország

Egyre élesedik a helyzet Magyarország és a P2P/C2C szolgáltatók között. Az elmúlt hónapokban és évben a magyar sajtó az Uber elleni taxis keresztes hadjárattól volt hangos és a kedélyek most sem csillapodnak. A kormány 2016 június 13-án elfogadta az engedély nélkül, személygépkocsival végzett személyszállító szolgáltatáshoz kapcsolódó jogkövetkezményekről szóló törvényjavaslatot. ¹Ez lehetővé teszi az Uber blokkolását, azonban az Unió egy spanyol ügy kapcsán még közbe szólhat.²

I. Uber, BETILTVA!

Az Uber egészen idáig egy szabályozási szürke zónában működött, mivel nem volt jogalkotói álláspont arra vonatkozóan, hogy maga a vállalat milyen szolgáltatást is végez pontosan, illetve, hogy mennyiben van felelőssége az általa fejlesztett alkalmazáson keresztül személyszállítási szolgáltatást nyújtók tevékenységének jogszerűségéért.

Az újonnan elfogadott törvénnyel azonban a jogalkotó egyértelmű állást foglal amellet, hogy az Uber-t egy diszpécserszolgáltatást nyújtó vállalkozásnak tekinti, amelyre ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint a többi taxis cégre. A szabályok betartásának kikényszerítése érdekében, a jövőben az Uber alkalmazás és honlapjai blokkolhatóak lesznek.

A törvény alapján „a közlekedési hatóság elrendeli az ideiglenes hozzáférhetlenné tételét annak az elektronikus hírközlő hálózat útján közzétett adatnak, amelynek a szolgáltatás működtetője által hozzáférhetővé tétele olyan üzletszerűen végzett személyszállítási szolgáltatást közvetítő vagy szervező szolgáltatás

a) igénybevételét biztosítja vagy
b) igénybevételéhez szükséges lépések bemutatásával közvetlenül népszerűsíti, elősegíti azt,
amely nem felel meg a Kormány rendeletében meghatározott diszpécserszolgálati vagy önálló diszpécserszolgálati tevékenységre vonatkozóan megállapított követelményeknek.”³

Ez azt jelenti, hogy az Uber weboldalait és a mobilalkalmazást, mint személyszállítást közvetítő szolgáltatást a közlekedési hatóság blokkolhatja, ha diszpécserszolgálati engedély hiánya miatt bírságot szabott ki és ennek ellenére az Uber tovább folytatja a tevékenységét. A rendelkezés így lehetővé teszi az ilyen szolgáltatások működését biztosító (mobil)alkalmazások, valamint az ahhoz közvetlenül kapcsolódó, az alkalmazás használatát, regisztrációt, stb. bemutató honlapok elérhetlenné tételét, blokkolását. A

¹ T/10529 sz. törvényjavaslat.

² T/10529 sz. törvényjavaslat 12. §.

³ T/10529 sz. törvényjavaslat 12. §.

blokkolást a hatóság 365 napra rendeli el és azt az NMHH felügyeli majd. A bírság összege 50.000-200.000 Ft-ig terjedhet. A közlekedési hatóság a blokkolást elrendelő határozatát hirdetményi úton közli a honlapján keresztül, ahol 15 napig lesz elérhető. Mindezekon felül a törvény kimondja, hogy az engedély nélkül végzett közúti közlekedési szolgáltatáshoz használt személygépkocsit ki kell vonni a forgalomból, tehát a törvény az Uber sofőröket sem kíméli és a jövőben csak taxis engedéllyel lehet majd Uber sofőrként működni.

Az indoklás szerint, a törvényjavaslat egyik célja annak biztosítása, hogy az egyéb megelőző hatósági intézkedések eredménytelensége esetén, akadályozza meg a jogellenesen működő taxi, vagy taxi jellegű diszpécser-szolgáltatásokhoz való internetes hozzáférést.

II. Az Uber problémája

Ahogy a korábban említettük, a hatályos magyar szabályozás szerint az Uberre a magyar személyszállítási szolgáltatásokról szóló törvény rendelkezései alkalmazandóak, mivel a jogalkotó az Ubert diszpécser-szolgáltatónak tekinti. Azonban mivel, Magyarország EU tagállam így az Uber magyarországi tevékenységére az Uniós normák is alkalmazandóak. Jelenleg azonban az Unióban nincsen egységes szabályozás a közúti személyszállításra vonatkozóan, továbbá a belső piaci szolgáltatásokról szóló 2006/123/EK irányelv kizárja a hatálya alól a közlekedési tevékenységeket, így alapesetben az ilyen jellegű szolgáltatásokra a tagállami szabályozás az irányadó. Eszerint tehát az Uberre, amellett, hogy nem terjed ki rá a szolgáltatási irányelv, és így a szolgáltatások szabad nyújtásának szélesebb köre, vonatkoznak rá a hazai jogszabályok és azok be nem tartása a fent említett következményekkel jár.

III. Az Uber esélye

Az Európai Unió Bírósága előtt van egy – a C-434/15. számon nyilvántartásba vett – kereset, melyben egy spanyol bíróság előzetes döntéshozatalra terjesztette elő azt a kérdést, hogy az Uber által hasznoszerzés céljából, a gépjármű tulajdonosa (Uber sofőr) és a városon belüli helyváltoztatást igénylő személy (utas) között, az összekapcsolódásukat lehetővé tevő informatikai eszközök – az Uber kifejezéseivel élve: interfész és „okostelefon, illetve műszaki platform” szoftver alkalmazása – kezelésével folytatott közvetítési tevékenységet pusztán közlekedési tevékenységnek vagy elektronikus közvetítési szolgáltatásnak kell-e tekinteni.

Ha a Bíróság megállapítja, hogy az Uber szolgáltatása az utóbbi kategóriába esik, úgy vonatkozni fognak rá a szolgáltatási irányelv rendelkezései és a továbbiakban nem lehet majd blokkolni az alkalmazást, csupán a sofőrökkel szemben lehet majd eljárni a taxisrendelet és a személyszállítási szolgáltatásokról szóló törvény be nem tartása miatt. Amennyiben a Bíróság azonban úgy dönt, hogy az Uber közlekedési tevékenységet

végez, úgy az egész Unióban rákényszeríti a vállalatot arra, hogy megfeleljen a tagállami jogalkotók által megszabott feltételeknek.

Az ügy különösen érdekesen alakulhat az Európai Bizottság sharing economy-ra vonatkozó álláspontja tükrében. A Bizottság ugyanis azt kérte a tagállamoktól, hogy ne tiltsák be az Uber, Airbnb és egyéb P2P modellre épülő vállalkozásokat, csak akkor, ha olyan súlyos veszélyt jelentenek, hogy nem mutatkozik más lehetőség. A Bizottság egyébiránt folyamatosan dolgozik a sharing economy-ra vonatkozó irányelven, és deklarált célja, hogy az ilyen típusú szolgáltatások egyszerű piacra lépését és működését biztosítsa az EU-ban.

Harcsa Imre Milán:¹
A magyarországi pálinkafőzés jogszabályi változásai és hatásai

I. Bevezetés

Pálinka. Ez a hét betűs kis szócska egyre többször szerepel a különböző médiumokban. Szinte mindenkinek van róla valamilyen emlékképe, legyen az akár az első, vagy a legutóbbi „találkozás” az itallal, vendégség a vidéki rokonoknál, disznóvágás, pálinkafesztivál, vagy vacsoraest. Végigkíséri az emberi életet a születéstől, a keresztlőn és esküvőn át, egészen a temetésig.

A rendszerváltozás (1989) óta a gyártók, a kereskedők és az idegenforgalmi szakemberek sokat tettek a hagyományos magyar pálinkakultúra fölélesztésére. Egyre többet beszélünk a magyar pálinka „reneszánszáról”. Nyilvánvaló, hogy ez nem köthető egyetlen évhez, de az elmúlt két évtizedet áttekintve úgy látható, hogy az 1990-es évek a lassú magára találás és készülődés, a 2000-es évek pedig a látványos élénkülés és a sikerek időszaka a magyar pálinka történetében. 2002. június 1-től Magyarországon csak a tiszta gyümölcsből készült szeszes ital viselheti a pálinka nevet. További EU-s védelem a földrajzi eredetvédett termékek köre, amelyek közé eddig nyolc magyar pálinkaféleség került be. Valamint létezik egy magyarországi, helyi táji védettség is, amelyeket a Hagyományok – ízek – régiók program állapított meg, s ezek között 15 magyar pálinka és likőr szerepel. A pálinkatörvény kidolgozása és vitája 2008 második félévében folyt, s ez év végén megszületett a magyar pálinkatörvény is, mely további szigorításokat tartalmaz az EU-s szabályozáshoz képest.

A magyar pálinka reneszánszának egyik kiindulópontja föltétlenül a 2000. áprilisától a Gyulai napok keretében minden évben megrendezett országos, majd nemzetközi kisüsti (gyümölcspálinka-)fesztivál. Azóta egyre több hasonló rendezvény látott napvilágot, pl. rendeznek pálinka-napokat Budapesten, Kecskeméten, illetve a helyi, pl. Kisvárdai, Döge pálinkaversenyek is színesítik a rendezvények kínálatát.

Fordulópontot jelentett a pálinkához való hozzáállásban a Magyar Szeszipari Szövetség és Terméktanács és a Magyar Szabadgyök Kutatók Társaságának 2000. szeptember 29-én, a Gellért szállóban „Életmód és életöröm az ezredfordulón” címmel megrendezett konferenciája. Ezen a konferencián tudományos bizonyítékok hangoztak el az alkohol pozitív hatásáról (például a káros szabadgyököket lekötő voltárol), a kulturált alkoholfogyasztásról, és természetesen a pálinkához kapcsolódó pozitív népi érzelmekről. 2004 óta a Pálinka Céh Agárdon Szakmai napokat tart, amely a tudományos ismeretek mellett számos szakmai túrával segítette a hazai gyártókat döntéseik, útkereséseik során. A minőségi pálinka elkötelezettjei 2004 januárjában megalapították a „pálinka lovagrendet” (Magyar Pálinka Lovagrend Egyesület) amelynek első tagjait az V. Nemzetközi Kisüsti Pálinka Fesztiválon Gyulán 2004 áprilisában lovaggá ütötték.

¹ Ph.D. hallgató, Debreceni Egyetem, Hun-Dest Drink Kft Kékcse, pálinkamester E-mail: harcsa.i.milan@gmail.com.

További szakmai-társadalmi szerveződések: Magyar Szeszipari Szövetség, Pálinka Céh, Országos Pálinkafőzők Egyesülete, Délkelet-magyarországi Pálinkafőzők Egyesülete.

A Magyar Pálinka Lovagrend 2007-ben december 6-át, Szent Miklós napját tette meg a pálinka napjává. Az új bor ünnepéhez hasonlóan kitalálták „az új pálinka ünnepét” is: a Szatmár-beregi szilvanapok közönségnapját (melyet általában szeptember végén tartanak) „az új pálinka ünnepének” nevezték el.

2003. október 31-én Budapesten megnyílt A magyar pálinka háza, ahol megvásárolhatók a legjobb magyar pálinkák. Most félszáz hazai termelő 650 féle pálinkáját árulják. Egyre több pálinkamúzeum nyitja meg kapuit, csak hogy néhányat említsek: az Izsáki Pálinkamúzeum, valamint a Zwack Kecskeméti Pálinka Manufaktúra és Múzeum. Megjelentek az úgynevezett „szilvautak”, melyek több állomásos turisztikai programok, amelyek útba ejtik a környéken található pálinkafőzdeket, pl. szatmár-beregi szilvaút.

A magyar pálinka az elmúlt évtizedben jelentős változásokon ment át. Kilépett a „falusi ital” kategóriából, hungarikummá, nemzeti italunkká nőtte ki magát. Ez idő alatt számos törvény és jogszabály keletkezett, mely szabályozta annak előállítását, egyúttal befolyásolta a pálinkafőzési kedvet is.

II. Anyag és módszer

Munkám során elsősorban szekunder kutatást végeztem. Ennek köszönhetően megismertem a pálinkafőzéshez kapcsolódó fontosabb jogszabályokat, rendeleteket, törvényeket és azok változásait. Táblázatok segítségével mutattam be a jövedéki adó mértékének változását. A pálinka bérfőzésből származó jövedéki adóbevétel mértékének változását vizsgáltam a központi költségvetés adatainak segítségével. Mivel magam is pálinka bérfőzéssel foglalkozó családi vállalkozásunkban tevékenykedek, így releváns szakmai tapasztalatokkal és az elmúlt négy évre visszamenőleges saját bérfőzési adatokkal is rendelkezem. Továbbá a jogszabályi környezet vállalkozásokra gyakorolt hatásait személyesen is megtapasztalom, egyúttal a bérfőzők közvetlen visszajelzésit is figyelemmel tudom kísérni.

III. Jogszabályi háttér

A szeszes italok és a pálinka évtizedekig tartó párharcát a pálinka egyediségéről, különlegességéről, minőségének elismeréséről hozott, a Magyar Élelmiszerkönyv 1-3-1576 számú rendelkezése törte meg. Ennek értelmében 2002.06.01-től jogilag is megkülönböztetésre került a pálinka a finomszesz alapú, gyümölcs ízesítésű alkoholtermékektől. Ezen időponttól csak a 100 %-ban gyümölcsből készített párlat nevezhető pálinkának.

A pálinka kizárólagos névhasználata az Európai Unió által 2004 évben került elfogadásra. Ezen időponttól a pálinka kifejezést a gyümölcs- és törkölypárlatokra kizárólag

Magyarország, a barackpálinka nevet négy osztrák tartomány (Alsó-Ausztria, Stájerország, Burgenland, Bécs) használhatja.

A közösség területén gyártott, forgalmazott szeszes italok meghatározására, megnevezésére és kiszerelésére, valamint a szeszes italok földrajzi árujelzőinek oltalmára vonatkozó általános szabályokat az Európa Parlament és Tanács érvényben levő 110/2008/EK rendelete határozza meg. A rendelet alapján védelem alá került a pálinka, mint Magyarországot képviselő ital. A rendelet a szeszes italok meghatározását kategóriákba sorolva végzi el.

A rendelkezéssel harmonizált a 94/2008. (VII.24) FVM-SZMM együttes rendelet, amely olyan átmeneti rendelkezés, mely a pálinka névhasználatot a pálinka törvény hatálybalépéséig szabályozta.

IV. A jövedéki adó

Az adó egy olyan szolgáltatás, amelyet a közhatalom a társadalmi közös szükségletek kielégítését szolgáló közkiadások (pl. honvédelem, oktatás, egészségügy, autópálya, sport stb.) pénzügyi forrásainak fedezésére, saját maga által megállapított mérték szerint az adókötelezett személyektől ellenszolgáltatás nélkül megkövetel.

Kezdetleges adózási formák nagyon régi időkre tekintenek vissza, az intézményesített adófizetésről – ha nem is a mai formában – az ókor végétől, az államiság kialakulásától beszélhetünk. Az adók először általában valamilyen elfogyasztható jószágot, terményt jelentettek. A jövedéki adók jellemzően a múltban és napjainkban is széles körben, nagy mennyiségben felhasznált termékekhez kötődnek, melyek fogyasztását részben az adó mértéke befolyásolja.

A jövedéki adóztatás igen hosszú múlttal büszkélkedhet, bár hogy mikor mit értettek jövedék alatt, az általában az aktuális fogyasztási szokásoktól, a jog és gazdaságpolitikai irányoktól függött. A jövedék fogalom meghatározása sem egységes, általában szinonimaként használták olyan kifejezésekkel, mint a regálé, egyedárúság, vagy monopólium. Maga a jövedék kifejezés a német Gefäll szó fordítása. Tágabb értelemben vett jövedék magában foglalja az állam összes, pénzügyi felségjogán alapuló bevételt, szorosabb értelemben a közgazdasági és pénzügyi regálékat, illetve vámot és fogyasztási adót jelent. Jövedék volt többek között a só, a lottó, a dohány, illetve az italmérés is.²

A rendszerváltást követő lazább szabályozás és ellenőrzés lehetőséget biztosított a visszaélésekre. Elszaporodott az adózás megkerülésével illegálisan forgalomba kerülő áruk mennyisége, ezzel arányban viszont csökkent az állam adókból származó bevétele.

A magas adótartalmú, az államnak kiemelkedő bevételi forrást jelentő jövedéki termékek tekintetében a jogi szabályozást az 1993. július 01-től hatályos a jövedéki szabályozásról és ellenőrzésről, valamint a bérfőzési szeszadóról szóló 1993. évi LVIII. törvény hozta

² Simon Zoltán – Pozsgai Zoltán – Kis Judit – Boros Sándor: *Jövedéki alapok I. Adópolitika és az anyagi jogi szabályozás*. VIVA Média Holding, Budapest, 2006.

meg. A törvény célja az állami bevételek biztosítása, a jövedéki termékek tekintetében egyenlő versenyfeltételek megteremtésével. A bevételek a törvény alapján nem, mint jövedéki, hanem fogyasztási adó jogcímen folytak be az államkasszába.

Az Európai Unió által előírt jogharmonizáció, valamint az adó hatékonyabb, biztonságosabb beszedése érdekében került megalkotásra a jövedéki adóról és a jövedéki termékek forgalmazásának különös szabályairól szóló 1997. évi CIII. törvény. Az 1998. január 01-i hatályba lépésétől az állami elvonás jövedéki adóként érvényesült, a jövedéki adó átvette a jövedéki termékeknél fennálló többféle fizetési kötelezettség szerepét. Magyarország 2004. május 1-jén csatlakozott az Európai Unióhoz, amely kötelező változást hozott a jövedéki szabályozás területén is. Az uniós jogi normák maradéktalan átvétele érdekében született meg a 2003. évi CXXVII., a jelenleg is hatályos jövedéki adótörvény.

Az adó alapja a magánfőzésben előállított párlat esetében a vámhatósághoz bejelentett alapanyag tömegben (szőlőbor esetén térfogatban) kifejezett mennyiségéből a kihozatali arányszámmal számított tiszta szesz mennyisége, hektoliterben. Bérfőzés esetén a szeszfőzde felelős vezetője által megállapított hektoliterfok érték után kell a bérfőzetőnek megfizetnie a jövedéki adót.

V. A pálinka jövedéki adójának változása

Az 1993. évi LVIII. törvény kimondja, hogy a bérfőzési szeszadó mértéke az összes előállított mennyiség tekintetében a Fogyasztási Adótörvényben a gyümölcspálinka hektoliterfokára megállapított fogyasztási adótétel 40%-a.

1. táblázat: Az 1997. évi CIII. törvény által előírt jövedéki adólucskok változása.³

Időszak	Adómérték az adóalapra vetítve			
	Alkoholtermék	Bérfőzés		
			kedvezményes mennyiség	kedvezményes mennyiségig
1998.01.01 - 1998.12.31	1270 forint	100 HLF	390 forint	970 forint
1999.01.01 - 1999.12.31	1400 forint	50 HLF	500 forint	1120 forint
2000.01.01 - 2000.12.31	1500 forint	50 HLF	540 forint	1250 forint
2001.01.01 - 2001.12.31	1590 forint	50 HLF	594 forint	1375 forint

³ Danku Sándor: *A pálinka, mint Hungarikum előállítása, adóztatása, forgalmazása*. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2011, 60. o.

2002.01.01 2002.12.31	-	1670 forint	50 HLF	635 forint	1515 forint
2003.01.01 2003.12.31	-	1670 forint	50 HLF	770 forint	1670 forint
2004.01.01 2004.04.30	-	1920 forint	50 HLF	885 forint	1920 forint

Az 1997. évi CIII. törvény 1998 január 1-ével lépett életbe. A 43. § (1) alapján a pálinka adójának alapja ekkor még „az alkoholdermék mennyisége, hektoliterfokban meghatározva. Hektoliterfok alatt a 20 °C-on mért 1 liter 100 térfogatszázalékos etilalkohol értendő.” Ekkor még a kedvezményes mennyiség 100 hlf volt, azaz 200 liter 50 % alkoholtartalmú pálinkát lehetett kedvezményes adómértékkel főzetni. Ez a mennyiség 1999-től 50 hlf-ra csökkent.

2. táblázat: A 2003. évi CXXVII törvény által előírt jövedéki adókulcsok változása.⁴

Időszak	Adómérték az adóalapra vetítve				
	Alkoholtermékek	Bérfőzés			
			kedvezményes mennyiség	kedvezményes mennyiségig	kedvezményes mennyiség fölött
2004.05.01 2005.12.31	-	192000 forint	50 liter	96000 forint	192000 forint
2006.01.01 2006.08.31	-	220600 forint	50 liter	110300 forint	220600 forint
2006.09.01 2009.06.30	-	236000 forint	50 liter	118000 forint	236000 forint
2009.07.01 2009.12.31	-	251000 forint	50 liter	125500 forint	251000 forint
2010.01.01 2010.09.26	-	276000 forint	50 liter	138050 forint	276100 forint
2010.09.27 2012.12.31	-	276000 forint	50 liter	0 forint	276100 forint
2013.01.01 2014.12.31.	-	333385 forint	50 liter	0 forint	333385 forint
2015.01.01 -		333385 forint	50 liter	167000 forint	333385 forint

A 2. táblázatból jól látszik az uniós előírásoknak való megfelelés kényszere, mely szerint a kedvezményes adómérték nem lehet alacsonyabb a mindenkor jövedéki adókulcs felénél. A jelenleg is hatályos, többször módosított 2003. évi CXXVII. törvény (Jövedéki törvény) Magyarország EU-s csatlakozásával lépett életbe. A kedvezményes mennyiség 50 liter gyümölcseszesség mennyiségre csökkent, amely 86 liter 50%-os pálinkának felel meg. A bérfőzdek „aranykorának” tekinthető a 2010. szeptember 27 és 2014 december 31

⁴ Uo. 60. o., kiegészítve.

közötti időszak, mely alatt a bérfőzetőknek nem kellett fizetniük jövedéki adót az előállított mennyiség után. Ez a bérfőzetési kedv jelentős emelkedését eredményezte. A 2010-es módosítással a törvényből kikerült a pálinka szó, helyette párlat szerepel.

VI. Pálinka vagy párlat?

A két elnevezés között lényegében csak a jogi szabályozásban van eltérés. Amennyiben egy pohárba párlatot, egy másikba pedig pálinkát töltünk, fajtára, ízre, illatra, sőt még minőségre vonatkozóan sem biztos, hogy lehet különbséget tenni. Mégis mi dönti el akkor, hogy az adott pohárból párlatot, vagy pálinkát fogyasztunk?

Magánfőzés és bérfőzés esetén az előállított végtermék párlat, kereskedelmi szeszfőzde esetén pálinka, pedig azonos az alapanyag, az előállítás folyamata, valamint az alkalmazott technológia is megegyezik. A magánfőzés megalkotását megelőzően még nevében sem volt különbség a bérfőzésben és kereskedelmi főzésben előállított ital, vagyis a pálinka között. A bérfőzésben előállított párlat alkoholtermék adóraktárnak történő értékesítés esetén - onnan szabadforgalomba bocsátva - jogilag ismét pálinkává válik.

Mi akkor a párlat elnevezés gyakorlati jelentősége? Az elnevezés valószínűleg a hungarikummá nyilvánított pálinka védelme érdekében került bevezetésre. Az, hogy ez a védelmet mennyire szolgálja, valószínűleg sokáig vita tárgyát fogja képezni.

A pálinka hungarikummá nyilvánításán fáradozó egyes szakemberek szerint a magánfőzés negatívan befolyásolja a pálinka elismertetését. A magánfőzésben, szakértelem nélkül előállított rossz minőségű párlatot az anyagi haszon reményében pálinka névvel fogják különböző módokon értékesíteni. Az ilyen ital elfogyasztása nem szolgálja a pálinka minél szélesebb körben történő elterjesztését. Aki pálinka néven először ezt a rossz minőségű italt fogja fogyasztani, az a valódi pálinka élvezetét már nem is fogja keresni.

A másik oldal szerint a magánfőzés bevezetése semmilyen módon nem fogja a valódi pálinka fogyasztást negatívan befolyásolni. A magánfőzésben is jó minőségű párlatot lehet előállítani, ami a kulturált pálinkafogyasztást is fogja erősíteni.

A választ az idő előrehaladtával az ellenőrzések tapasztalatai, az értékesítési adatok fogják szolgáltatni. Statisztikák, bevételi adatok alapján lehet majd eldönteni, hogy a magánfőzés előnyt vagy hátrányt jelent inkább a pálinka népszerűségének.

Pálinkának nevezhető ugyanakkor a bér- vagy magánfőzésben előállított párlat is, ha mindenben megfelel a Pálinka törvényben rögzített feltételeknek. Elmondható tehát, hogy minden pálinka párlat, de nem minden párlat pálinka.

VII. Mi kell a jó pálinkához?

A kiváló minőségű pálinka csak minőségi cefréből készülhet, így elsődleges szempont a gyümölcs gondos kiválasztása. A pálinka készítés évszázadai során elsősorban a paraszti gazdálkodásra jellemző takarékoság és gazdaságosság érvényesült, pálinkát elsősorban az elhullott, más célra nem hasznosítható gyümölcsből készítették. A témában az 1990-es évekig íródott szakkönyvek is nagyobb részt a felesleg hasznosításának tekintik a szeszfőzdék párlat előállítását. A szerzők elismerik, hogy kifogástalan alapanyag szolgálhat csak teljes élvezeti értékű pálinka alapjául, ennek ellenére a hibátlan gyümölcs szeszipari feldolgozását pazarlásnak minősítették. Manapság (és tegyük hozzá a teljesség kedvéért, hogy csak az utóbbi 10 – 15 évben) külön pálinkafőzési célra természetnek gyümölcsöt, nem ritkán termelői szerződések alapján.⁵ Meghatározzák a termesztési módszert, a szüret időpontját, az átadásra kerülő gyümölcs paramétereit. Nem ritka, hogy a szeszfőzde engedélyes az azonos minőség biztosítása érdekében saját gyümölcstermő területtel rendelkezik. Minőségi végterméket tehát csak minőségi alapanyagból állíthatunk elő, azaz kifogástalan minőségű, közvetlen fogyasztásra alkalmas gyümölcsökből készíthetők igazán szép párlatok.

„A jó minőségű pálinkakészítés legfontosabb elemei:

- teljes érettségű, egészséges, tiszta gyümölcs, amely rendelkezik az alapanyag jellegzetes illatával, ízével.
- higiénikus feldolgozási technológia – válogatás, mosás.
- helyes cefrézési technika és technológia (pektinbontás, pH-érték védelem).
- irányított erjesztés (a megfelelő fajlesztő kiválasztása és alkalmazása).
- hűtött erjesztés.
- rövid idejű cefretárolás.
- jó lepárlóberendezés.
- kellő szakismerettel rendelkező főzőmester.
- jó minőségű és méretezésű cefre-, és pálinkatároló és érlelőtér.
- helyes palackozási technológia.
- jó megjelenésű kiszereles és hatékony marketing az arányos eladhatósághoz.”⁶

A pH (pondus Hidrogenii, hidrogénion-kitevő) egy dimenzió nélküli kémiai mennyiség, mely egy adott oldat kémhatását (savasságát vagy lúgosságát) jellemzi. A pálinka készítéséhez használt gyümölcsök pH-ja az érettségtől és a gyümölcsfajtól függően általában 2,5-4,5 között változik. A cefre megfelelő pH értéke 2,8-3,2 közötti, ilyen savas közegben ugyanis az erjedés szempontjából káros baktériumok már elpusztulnak, ugyanakkor a gyümölcscukor alkohollá alakításáért felelős élesztősejtek még működőképesek. Foszforsavval állítható be legbiztonságosabban a pH, ugyanis ekkor tápelemet is biztosítunk az adagolt élesztő számára. Hosszabb idejű cefretárolás esetén érdemesebb kénsav használata, ugyanis azt nem emészti fel az élesztő, így biztosítható a megfelelő pH hosszú távon. A citromsavat a tejsav baktériumok lebontják, így annak használata nem ajánlható.

⁵ Petzold Attila – Rossenmayer András: *Pálinka kalauz 2006*. Esszencia kiadó, Budapest, 2006.

⁶ Panyik Gáborné: *Pálinkafőzés. Ágyas pálinka és likőr készítése*. Cser kiadó, Budapest, 2013, 10. o.

VIII. A pálinkafőzés szabályozásának változása és hatásai 2010-2015 között

90 évnyi tiltás után, 2010. szeptember 27-től ismételten engedélyezetté vált a házi pálinkafőzés. A jövedéki törvény módosításával lehetővé vált a gyümölcsből és gyümölcsből származó alapanyagokból magánfőzés keretében a párlatok előállítása. Gyümölcsből származó alapanyagoknak tekinthető például a gyümölcsvelő.

„A magánfőzést a magánfőző

- a lakóhelyén, vagy gyümölcsöse helyén,
- legfeljebb 100 L űrtartalmú, párlat- előállítás céljára kialakított desztillálóberendezésen végezheti, amelynek keretében,
- évente legfeljebb 2hL tiszta szeszt – amely 400 L 50 tf%-os alkoholnak felel meg – állíthat elő.”⁷

Magánfőző az a természetes személy, aki 18. életévét betöltötte, saját tulajdonú gyümölcsből származó alapanyagból, saját tulajdonú desztillálóberendezésen állít elő párlatot. A magánfőzésben, illetve bérfőzésben előállított párlat értékesíthető, amennyiben a magánfőző rendelkezik kistermelői regisztrációs adószámmal és azt gazdasága helyén, vagy falusi vendégasztal szolgáltatás keretében, továbbá gazdasága helyétől légvonalban legfeljebb 40 km távolságon belül, Magyarország területén, vásáron vagy piacon kívánja áruba bocsátani. Erről a szándékáról legkésőbb az értékesítés megkezdése előtt három munkanappal bejelentést kell tennie az illetékes NAV vámszerveihez. Feltétel a 100%-os jövedéki adókulcs (1670Ft/liter, 50%-os pálinka) megfizetése, valamint a hatóságtól megigényelt párlat zárjegyek felhelyezése a forgalomba hozni kívánt palackokra.

A 2010. évi XC. törvény tette lehetővé az adómentes párlat előállítást. Elméleti különbséget húztak meg ekkor a magánfőzés és a bérfőzés adóvonzatában. Míg előbbi ugyanis adómentességet élvezett, utóbbinak 0Ft volt az „adója”. A vidékfejlesztési államtitkár becslése szerint a jogszabálmódosítást követő egy év alatt mintegy tízezer főzhetek otthon pálinkát.⁸

Néhányan azonban „nagyapapa rézüstjét” vették elő a padlásról, melyek sem a biztonsági sem a minőségi követelményeket nem képesek kielégíteni, a megfelelő szakértelem hiányáról nem is beszélve. Az ily módon előállított párlat (tehát ez nem nevezhető pálinkának!) számos egészségügyi kockázatot rejthet magában. A kereskedelmi forgalomban kapható berendezések viszonylag drágák, megvásárlásuk csupán társulással (több magánfőző összefogásával – azonban ezt a jogszabály nem engedélyezi) érné meg. Házilag készített főzőberendezésre a megépítés előtt engedélyt kell kérni. Igazolatlan származású pálinkafőzőt a NAV elkoboz és jövedéki bírságot ró ki.

⁷ Panyik: i.m. 106. o.

⁸ *Tízezer főznek pálinkát otthon.* http://www.palinkafozes.com/hirek/20111003_tizezren-foznek-palinkat-otthon (Letöltve:2015.01.20).

Hazánk még az Európai Unió csatlakozási tárgyalásoknál kérte és megkapta azt a kedvezményt, mely alapján 50%-kal csökkentett jövedéki adókulcsot alkalmazhat a pálinka bérfőzésre. Ugyanakkor maga a bérfőzési rendszer is magyar sajátosságnak tekinthető az Unió területén, melynek újratárgyalása 2015-ben esedékes.⁹

Az adómentes pálinkakészítés lehetősége elhozta a bérfőzdék aranykorát. Jóval többen engedhették meg maguknak, hogy pálinkát főzessenek, hiszen csak a bérfőzési díjat kellett megfizetni, literenként 5-900 Ft-ot. Ezáltal a bérfőzdék forgalma fellendült, számos, korábban nem működő üzemet nyitottak újra, illetve újak is szép számmal épültek. Emiatt erősebb versenyhelyzet alakult ki a bérfőzdék között. Voltak olyanok, mint például saját üzemünk, akik az alacsony árszinttel próbáltak piacot szerezni, míg mások extra szolgáltatásokat kínáltak, mint például a nyírtasi szeszfőzde, ahová csak a gyümölcsöt kellett beszállítani, felár ellenében az üzemben minden szükséges dolgot elvégeztek a cefrekészítéstől és gondozástól kezdve a pálinka palackozásáig.

Piros László, a Magyar Pálinka Lovagrend nagymestere szerint „az adómentesség, illetve a nulla adókulcs okozta költségvetési kiesést valamennyi adófizetőnek kell pótolnia, persze más jogcímenek. Csupán a nulla adókulcs miatt évente átlagosan 10-12 milliárd forint hiányzik a büdzséből. Ez négy évre számolva 45-50 milliárd forint. A bérfőzdekben lepárolt szeszes ital nagyjából 20 százaléka kerülhet illegálisan kereskedelmi fogalomba, és ekkora lehet az otthoni főzetből értékesített párlat aránya is. Ennek tudható be, hogy az elmúlt négy évben a kereskedelemben, vendéglátásban eladott 50 alkoholfokkal számolt 3 millió liter pálinka mára 1,5 millióra csökkent. Emiatt mintegy száz családi vállalkozás ment tönkre 2010 óta.”¹⁰

A pálinka jövedéki adójának eltörlése az államháztartás bevételeire negatív hatással volt. Míg 2008-ban 5,3 milliárd, 2009-ben mintegy 8,1 milliárd, 2010-ben már csak 2,8 milliárd, 2011-ben pedig csupán 15 millió forint bevételük származott a bérfőzési szeszadóból. A 2012-es évben ezen jogcím alatt befolyt bevétel 15,6 millió forintot tett ki. Ugyancsak hátrányosan érintette a változás a kereskedelmi pálinkafőzdeket, az általuk előállított mennyiség jelentősen csökkent. „2014 januárja és áprilisa között a bérfőzés csupán ötmillió forint bevételt hozott az államkincstárnak, s az egész éves summa sem haladta meg a 17 millió forintot. Ehhez képest idén négy hónap alatt (2015-ben) több mint 600 millió folyt be bérfőzési szeszadó gyanánt.”¹¹

IX. Magyarország jogvitája az EU-val

A 92/83/EGK irányelv alapján „a tagállamok számára engedélyezhető, hogy bizonyos regionális és hagyományos jellegű termékekre kedvezményes adómértékeket vagy

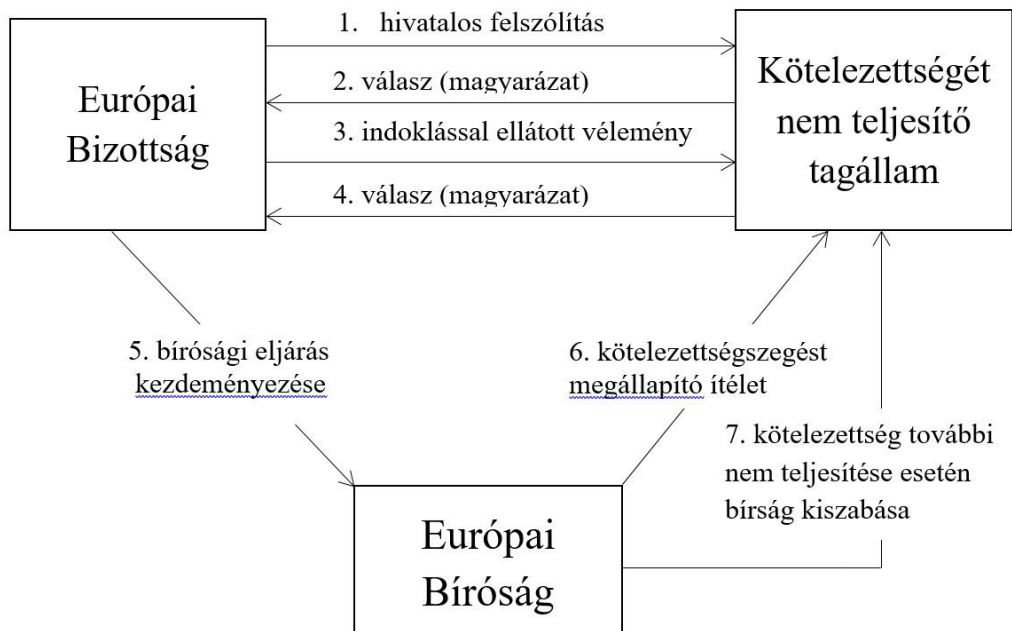
⁹ Balázs Géza: *Finánc a sárban. Pálinkaharc: a mosdólavortól a kuktáig.* http://mno.hu/migr_1834/financ_a_sarban-240765 (Letöltve: 2016.01.20).

¹⁰ Bihari Tamás: *Financiális gondok a pálinkából.* <http://nepszava.hu/cikk/1016895-financialis-gondok-a-palinkabol> (Letöltve: 2016.01.20).

¹¹ *Kevés pálinka készül a bérfőzdekben.* http://www.palinkafozes.com/hirek/20150804_keves-palinka-keszul-berfozdekben (Letöltve: 2016.02.01).

adómentességeket alkalmazzanak”, amennyiben ez nem okozza a piaci verseny torzulását. Kedvezményes adókulcs alkalmazására nyílik lehetőség a kisüzemi szeszfőzdek esetében, azonban ez nem lehet kevesebb a nemzeti jövedéki adókulcs felénél. Magyarország ezt az irányelvet sértette meg a pálinkafőzés jövedéki adójának megszüntetésével, így hazánk ellen az EU kötelezettségszegési eljárást indított.

„Ha a Bizottság megítélése szerint egy tagállam a Szerződésekből eredő valamely kötelezettségét nem teljesítette, az ügyről indokolással ellátott véleményt ad, miután az érintett államnak lehetőséget biztosított észrevételei megtételére. Ha az érintett állam a Bizottság által meghatározott határidőn belül nem tesz eleget a véleményben foglaltaknak, a Bizottság az Európai Unió Bíróságához fordulhat.”¹²

1. ábra: A kötelezettségszegési eljárás menete.¹³

Már a szabad pálinkafőzés engedélyezésének másnapján, 2010. szeptember 28-án a Bizottság levelet küldött a magyar hatóságoknak, hogy tájékoztatást kapjon a jövedéki adóról szóló törvény bizonyos rendelkezéseivel kapcsolatban, valamint azoknak az uniós joggal való összeegyeztethetőségéről.

Magyarország 2011. január 28-i válaszlevelében igyekezett igazolni a vitatott rendelkezéseket, a 92/83 irányelv céljaival összeegyeztethetőnek tartva azokat.

A Bizottság 2011. szeptember 29-én az EUMSZ 258. cikk szerinti felszólító levelet küldött Magyarországnak, amelyben vitatta a jövedéki adóról szóló törvény bizonyos

¹² EUMSZ 258. cikk.

¹³ Horváth Zoltán: *Kézikönyv az Európai Unióról*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2007. Saját szerkesztés.

cikkeinek az uniós joggal való összeegyeztethetőségét. Álláspontja szerint a jövedéki adóról szóló törvény, mivel bizonyos feltételek esetében nem vet ki jövedéki adót a bérfőző által előállított etilalkoholra, és mentesíti a jövedéki adó alól az etilalkohol magánszemélyek által történő előállítását, nem tartja tiszteletben a 92/83 irányelvnek az ugyanezen irányelv 22. cikke (7) bekezdésével, valamint a 92/84 irányelv 3. cikke (1) bekezdésével összefüggésben értelmezett 19–21. cikkét. Az Európai Bizottság kifogásolta továbbá azt is, hogy a jogszabályban nincs kikötés arra vonatkozóan, hogy a főzető személy gyümölcstermesztő legyen.

Magyarország a 2011. november 30-i válaszában a már előadott érveit megismételve hangsúlyozta a „pálinka”, valamint az e fogalom alá tartozó különböző típusú párlatok előállításának hagyományát. A válaszírók szerint a 92/83 irányelv tizenhatodik preambulumbekzdése lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy kedvezményes jövedékiadó-mértéket, vagy bizonyos termékek esetében jövedéki adómentességeket alkalmazzanak, feltéve hogy ez nem vezet a belső piaci verseny torzulásához. Egyébiránt Magyarország állította, hogy az „Ecofin” Tanács 1992. július 27-i ülésén tartott, az alkohol és az alkoholtartalmú italok jövedéki adója szerkezetéről szóló viták jegyzőkönyveiből kitűnik, hogy azok a tagállamok, amelyek hagyományosan adómentességet alkalmaznak a magánszemélyek által kis mennyiségben előállított alkoholra, fenntarthatják ezen adómentességet.

2012. június 22-én a Bizottság indokolással ellátott véleményt bocsátott ki, amelyben megismételte a felszólító levélben foglalt érveit, és felszólította Magyarországot, hogy az említett vélemény kézhezvételétől számított két hónapon belül hozza meg a véleményben foglaltak teljesítéséhez szükséges intézkedéseket.

Magyarország 2012. augusztus 21-i levelében fenntartotta álláspontját, és vitatta az uniós jog megsértését.

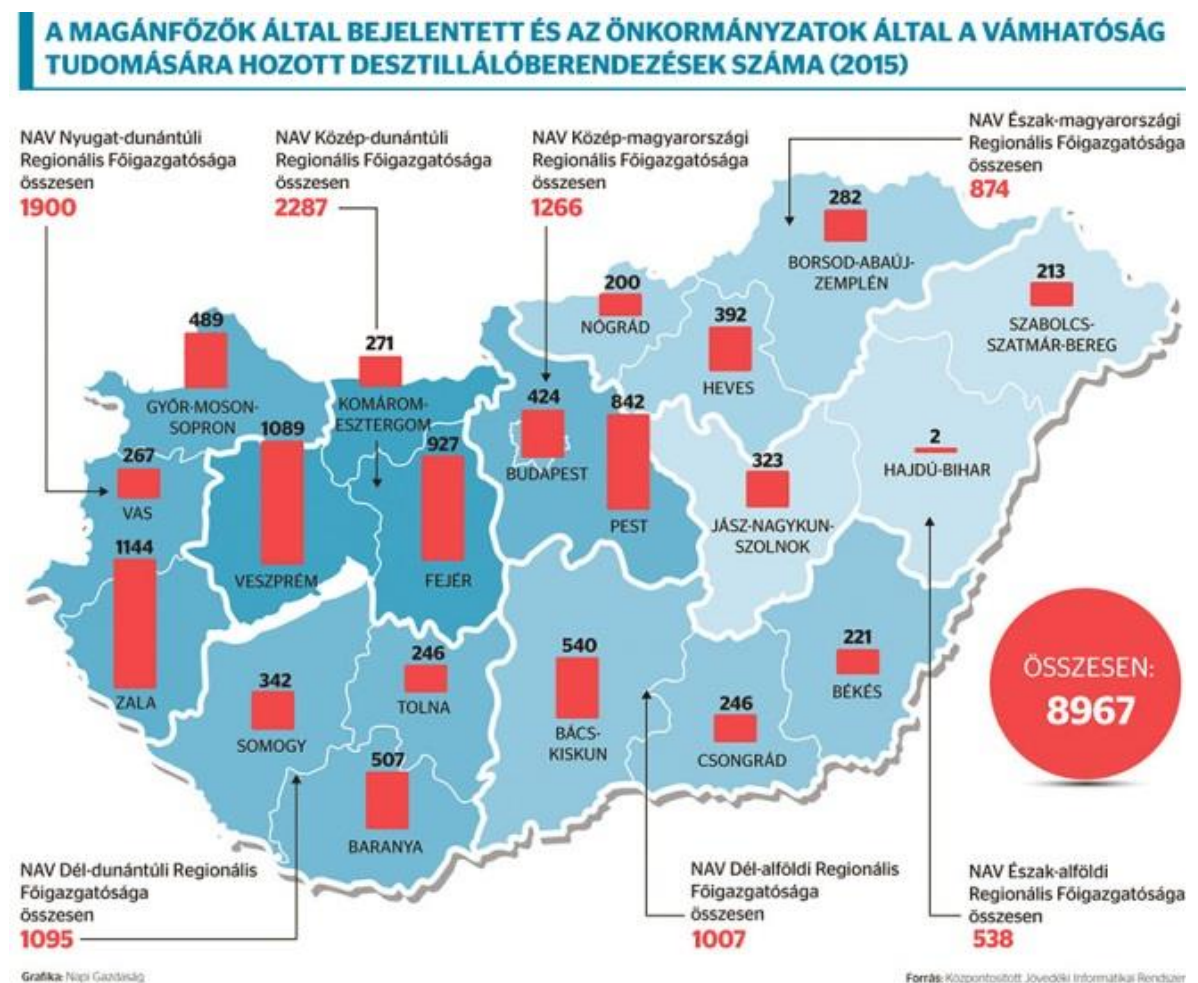
A Bizottság – mivel e tagállam választ nem találta kielégítőnek – úgy határozott, hogy benyújtja a keresetet, melyet 2013. március 14-én iktattak.

2014 áprilisában megszületett az elmarasztaló ítélet: Magyarország megsértette az Uniós jogot a magán-, illetve bérfőzésű párlatok adójának eltörlésével. A kifogásolt jogszabályokat összhangba kellett hozni az uniós szabályozással. Ennek értelmében módosították a jövedéki törvényt, mely 2015. január 1-től lépett életbe.

2015. január elsejétől egy liter 50% alkoholtartalmú bérfőzött pálinkát 835 Ft adó terhel (amennyiben meghaladják a kedvezményes 86 literes mennyiségi korlátot, az adó mértéke megduplázódik). A bérfőzdek forgalma a jövedéki adókedvezmény megszüntetésével drasztikusan visszaesett – a 2014-es adatokhoz viszonyítva. Míg a tavalyi év (2014) első öt hónapjában 5,7 millió liter, addig idén csupán 930 ezer liter párlat hagyta el az üzemeket. Ez közel 85%-os csökkenésnek felel meg. A főzési kedv visszaesésének oka sokféle lehet. Az elmúlt években olyanok is főzettek pálinkát, akik azelőtt soha. Akik minden évben kihasználták a kedvezményes főzési lehetőséget, jelentős készleteket halmozhattak fel, így azoknak nem sürgős az utánpótlás. Sokakat

visszavethet a bérfőzéstől a szeszadó, ők a magánfőzés, vagy akár a zugfőzés felé fordulhatnak. Mindezen idő alatt a kereskedelmi főzdek 25%-kal több párlatot állítottak elő.

A magánfőzés szabályai is megváltoztak. A lepárló készülék tulajdonlását az illetékes önkormányzatnál be kell jelenteni, valamint amennyiben főzés is történik rajta az adott évben, 1000 forint átalányadót szükséges befizetni. Míg korábban 400 liter 50%-os párlatot állíthattak elő a magánfőzők (természetesen a 86 literen felüli mennyiség után meg kellett fizetni a jövedéki adót), idén már a 86 litert meghaladó mennyiséget be kell jelenteni a hatóságnak és egyeztetett módon meg kell semmisíteni. Az önkormányzatokhoz bejelentett lepárlókészülékek száma megközelítette a kilencezer darabot. A következő ábra ezek megyénkénti megoszlását ábrázolja.

2. ábra: a bejelentett magánfőző készülékek megyénkénti megoszlása.¹⁴

¹⁴ *Házi pálinka: véget ért a bérfőzdek aranykora.* http://www.palinkafozes.com/hirek/20150623_hazi-palinka-veget-ert-berfozdek-aranykora (Letöltve: 2016.02.01).

Az ábráról több érdekes adat is leolvasható. A legszembetűnőbb adat, hogy Hajdú-Bihar megyéből mindössze két lepárló berendezést regisztráltak. Szintén feltűnő, hogy „az ország éléskamrája”-ként számon tartott, három földrajzi eredetvédett párlattal rendelkező, gyümölcsben gazdag Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében is csupán 213 készüléket regisztráltak. A legtöbb főzőüstöt, több, mint 1000 darabot Zala megyében jelentették be. Véleményem szerint igen sok, akár a hivatalosan üzemelő magánfőzdek számának többszöröse is lehet a be nem jelentett, így illegálisan üzemeltetett berendezések száma.

2015 februárjában újabb kötelezettségszegési eljárás indult a pálinka-ügyben, ugyanis a magánfőzés adóját továbbra is jóval az előírt minimális érték alatt határozta meg a kormány.

X. 2016-tól esedékes változások

2016 januárjától ismét változás lesz a magánfőzés szabályozásában. A Brüsszellel folytatott tárgyalások eredményeképpen hamarosan az otthoni párlatkészítést is kénytelen lesz megadózni a kormány. Továbbra is lesz lehetőség az otthoni főzésre, mely előzetes bejelentéshez nem kötött, azonban párlatadójegyet kell majd vásárolni. Literenként 700Ft-os adótételt kell majd fizetniük a magánfőzőknek, 42% alkoholtartalmú párlat esetén. Amennyiben ezt a bérfőzdei adókulcshoz viszonyítjuk, könnyen beláthatjuk, hogy azonos a két érték. Ugyanis bérfőzés esetén 1670 Ft/hlf adó fizetendő (Egy hlf= 1liter 100%-os alkohol). Ennek alapján, amennyiben például 50%-os párlatot készítenek, akár magán-, akár bérfőzésben, egyaránt 835Ft lesz a literenként fizetendő adó. Főzésenként legalább öt, legfeljebb 86 adójegyet lehet majd igényelni, azaz 3500Ft befizetés ellenében már bárki állíthatja, hogy legálisan állított elő otthon pálinkát. A magánfőzők ellenőrzése nem a NAV, hanem az önkormányzatoknál dolgozó jegyzők feladata lesz. A párlatadójegy alkalmas lesz a termék származásának igazolására, vagyis elfogadják például pálinkaversenyre történő nevezés esetén. A jegyző először csupán figyelmeztetheti a magánfőzőt, amennyiben az lepárló készülékét nem jelentette be, vagy adójegy hiányában állított elő párlatot. „A kétszáz ezer forintig terjedő büntetés csak akkor jöhet szóba, ha a magánszemély a felszólítás ellenére sem teljesíti törvényes kötelezettségét. Az állami vámhatóság a jogszabálysértő értékesítések ügyében járna el.”¹⁵ Az intézkedés 2016 januárjától lép életbe.

Módosítani kívánják a 2008. évi LXXIII., a pálinkáról, a törkölypálinkáról és a Pálinka Nemzeti Tanácsról szóló törvényt (Pálinkatörvényt). Vegyes gyümölcspálinka esetén csak az az alkotóelem tüntethető majd fel, mind képi, mind szöveges megjelenítésben, amelyet az adott párlat legalább tíz százalékban tartalmaz. Az érlelt pálinkák kötelező minimum érlelési ideje, mely korábban 3 hónap volt, megszűnik. Az ágyas pálinkák esetén csökken a kötelezően felhasználandó mennyiség, friss gyümölcs esetén (100 literenként) 10-ről 5 kg-ra, míg aszalvány esetén 5-ről 2 kg-ra. Ez esetben azonban változatlanul hagyták a 3 hónapos érlelési időt. Személyes tapasztalataim alapján a

¹⁵ Jakubász Tamás: *Sikerrel vívtuk meg a brüsszeli csatát.* Magyar idők, 2015. október 15. <http://magyaridok.hu/gazdasag/tovabb-el-szabad-palinkafozes-hagyomanya-54595/> (Letöltve: 2016.02.01).

megfelelő szín- és ízvilág eléréséhez gyakran 1-2 hét is elegendő. A törvénymódosítást követően megszűnik az ópálinka fogalma. (Korábban: „az a gyümölcs- és törkölypálinka, amelyet legalább 1 évig érleltek 1000 liternél kisebb, vagy legalább 2 évig érleltek 1000 literes, vagy annál nagyobb térfogatú fahordóban. Az érlelés időtartamát az érlelés helyszínén, ellenőrizhető módon dokumentálni kell.”) A korábbi törvény csupán lehetőséget adott a megkülönböztető pálinkazárjegy használatára, míg az új kötelezővé tenné annak alkalmazását. A módosítás értelmében a Pálinka Nemzeti Tanács (PNT) jogi személyiséggel rendelkező köztestületté válik. Míg a Tanács tagjai közül korábban kettőt az agrárpolitikáért felelős miniszter, egyet az adópolitikáért felelős miniszter delegált és tíz fő képviselhette a szakmai szervezeteket, a törvénymódosítást követően már csak a szakmai szervezetek által delegált képviselők lesznek a PNT szavazati joggal rendelkező tagjai. A miniszterek jelöltjei csupán tanácskozási joggal rendelkeznek majd az üléseken. A Tanács elnökét a tagok javaslatára az agrárpolitikáért felelős miniszter nevezi ki. Gazdálkodásából eredő kiadásait a központi költségvetés bevételeiből és egyéb bevételekből (pl. önkéntes hozzájárulásokból) kívánja finanszírozni. A PNT alanyi adó- és illetékmentességet élvez. Szélesebbé válik a Tanács feladata és hatásköre.

A Tv. 11. és 12. §-a helyébe a következő rendelkezések lépnek a tervezet szerint:

„11. § (1) A Pálinka Nemzeti Tanács a származás-, minőség- és eredetvédelemmel kapcsolatos ügyekben

- a) vizsgálja az oltalom alatt álló földrajzi jelzéssel rendelkező pálinka, törkölypálinka termékleírások betartását és kezdeményezi az uniós földrajzi jelzés oltalommal összefüggő jogérvényesítést;
- b) szakmai véleményt nyilvánít a pálinkák földrajzi árujelző oltalma iránti kérelmekkel kapcsolatos eljárásban;
- c) kapcsolatot tart nemzetközi eredetvédelmi szervezetekkel;
- d) a pálinka egységes minősítése és laboratóriumi vizsgálata érdekében együttműködik a pálinkaellenőrző hatósággal és a vámhatósággal;
- e) az érintettek kérelmére nyilvántartja és közzéteszi a pálinka érzékszervi bírálók névsorát;
- f) felszólíthatja a pálinkára vonatkozó jogszabályok megsértőit jogsértésük azonnali abbahagyására, a felszólítás eredménytelensége esetén értesíti az illetékes hatóságokat;
- g) a minőségvédelem érdekében összehangolja a pálinkakészítők szakmai együttműködését, szakmai fórumokat szervez.

(2) A Pálinka Nemzeti Tanács tagjai tevékenységének előmozdítása érdekében

- a) a termékek piacra jutását elősegítő szolgáltatásokat szervez;
- b) tájékoztatja az érintetteket a piaci és szakmai információkról;
- c) internetes oldalt működtet az előállítók, a kereskedők és a fogyasztók tájékoztatása érdekében;
- d) elősegíti a tisztességes piaci magatartás megvalósulását, ennek érdekében etikai kódexet bocsát ki;
- e) együttműködik a közigazgatási szervekkel és a piaci szereplőkkel a feketegazdaság elleni küzdelemben;
- f) együttműködik:
 - fa) a pálinkaellenőrző hatósággal;
 - fb) a vámhatósággal;

- fc) a fogyasztóvédelmi hatósággal;
- fd) a Nemzeti Agrárgazdasági Kamarával;
- fe) a Magyar Kereskedelmi és Iparkamarával.

12. § (1) A Pálinka Nemzeti Tanács a pálinka, mint nemzeti kincs megóvása érdekében

- a) kidolgozza a hosszú távú Nemzeti Pálinkastratégiát;
- b) kidolgozza és jóváhagyásra felterjeszti az agrárpolitikáért felelős miniszternek az éves, illetve több éves pálinka - fejlesztési, valamint bel- és külpiazi marketing tervet, és nyomon követi annak megvalósítását. Ennek érdekében együttműködik a szakmai szervezetekkel;
- c) hazai és külföldi kiállításokat, kiállításokon való megjelenést, konferenciákat szervez;
- d) nemzeti, országos pálinkaversenyeket és a Pálinka Kiválósági program keretében országkóstolót rendez;
- e) fellép a kulturált pálinkafogyasztás érdekében;
- f) részt vesz a kulturált alkoholfogyasztás elősegítésével kapcsolatos társadalmi kommunikációs tevékenység kidolgozásában.

(2) A Pálinka Nemzeti Tanács

- a) részt vesz a pálinkát, a törkölypálinkát érintő ügyek, ezzel összefüggésben a közfeladatai ellátását és a működésének feltételeit érintő jogszabályok, kormányzati programok vagy intézkedések előkészítésében;
- b) véleményezi a pálinkával kapcsolatos hazai és uniós jogszabályok tervezetét, valamint a tárgyalási álláspontot;
- c) elkészíti és közlésezi a pálinkakészítésre, forgalmazásra és ellenőrzésre vonatkozó szakmai ajánlásokat.”¹⁶

XI. Következtetések, javaslatok

A híres skót, vagy ír whisky, a francia konyak mintájára a magyar pálinka rangja is nemzetközivé emelhető. Minőségi, gondosan tervezett reklámok segítségével a pálinka a külföld számára is ismertté, népszerűvé tehető.

A jelenleg hatályos 2008. évi LXXIII. (Pálinka) törvény alapján ágyas pálinkának az olyan párlat nevezhető, amelyet friss vagy aszalt gyümölcságyon érlelnek legalább három hónapig. Előbbi esetben 100 liter pálinkához 10 kg, utóbbi esetben 5kg aszalvány felhasználása szükséges. A gyümölcságyra helyezett pálinkák rövid idő alatt eléri megfelelő érettségüket. Ez az időtartam legfeljebb néhány hét, mely után már nem érdemes tovább rajta tartani a párlatot az „ágyon”, ugyanis annak minősége még romolhat is! Hasonló mondható el az érlelt (fahordóban huzamosabb ideig tárolt) pálinkák tekintetében is, ahol a jogszabály legalább 6 hónapos időtartamot ír elő. Bár az

¹⁶ *Törvénytervezet a pálinkáról, a törkölypálinkáról és a Pálinka Nemzeti Tanácsról szóló 2008. évi LXXIII. törvény módosításáról.*

<http://www.kormany.hu/hu/dok?page=2&source=3&type=302&year=2015#!DocumentBrowse> (Letöltve: 2016.02.01).

érlelt pálinkák esetében a jogszabálytervezet már tartalmaz módosítást, az ágyas pálinka definíciójának felülvizsgálata szükséges lenne.¹⁷

Azzal, hogy korábban a magánfőzésben a párlat előállításához még csak bejelentési kötelezettség sem párosult, az illegális birtokban tartás bizonyítása jelentősen megnehezült. A 2010. évben 50 liter, majd ezt követően évente 50 liter mennyiséggel növelt párlatmennyiség birtokban tartása, származása egy egyszerű nyilatkozattal teljes mértékig igazolható volt és jelenleg is elfogadott. A lakóhelyen, szállítás közben, közterületen végzett ellenőrzés során elegendő, hogy a birtokban tartó "megesküszik", hogy a párlatot minden évben 50 liter mennyiségig magánfőzésben állította elő. Mivel a párlatról semmilyen adat nem áll rendelkezésre, így a nyilatkozat elfogadása úgymond az ellenőrző részére kötelező. A felderítést az sem segíti, hogy a lakóhelyen végzett ellenőrzés során desztilláló berendezés nem található. Ismét elegendő egy nyilatkozat miszerint a berendezést összetörte és kidobta, csak értékesítést nem szabad nyilatkoznia, mivel az már törvénytörés.

A bérfőzetés csupán addig a néhány évig volt népszerű, amíg a szeszdót nem vezették (újra) be, vagyis ez év januárjáig. Jelentősen csökkent ezután a bérfőzdek forgalma. Emelkedett ugyanakkor a bejelentett házi készülékek száma. Az adóhivatal önkormányzati adatokat tartalmazó kimutatása szerint október elején több mint 11 ezer főzőberendezést tartottak nyilván az országban.

„Krizl Edit (a Brill Pálinkaház vezetője, Pálinkamester szaktanácsadó) szerint jelenleg akár 40 ezer pálinkafőző gép is forgalomban lehet, amiből 11 ezer berendezést jelentettek csak be. Úgy véli, azzal, hogy a bérfőzetőknél is bevezették a 835 forintos szeszdót, a fekete főzetés felé terelték azokat is, akik eddig hivatalosan főztek ki a cefréjüket.”¹⁸

A Kisüsti Pálinkafőzők Országos Egyesülete úgy véli, a magánfőzés ellen nem érdemes harcolni, inkább a bérfőzés értékeit kell hangsúlyozni, illetve szükség lenne a házi főzők számára szakmai képzést és egy információs kampányt indítani, amely a magánfőzés helyes szabályaira hívja fel a figyelmet és nem veszélyeivel riogat (felrobban, megmérgezi magát, stb). Hangsúlyozni kellene a bérfőzés gazdaságosságát, azt, hogy a magánfőzőnek nem éri meg berendezést vásárolni, inkább vigye a cefrét bérfőzdekbe.

A Földművelésügyi Minisztérium hungarikumokért felelős államtitkára szerint „volt értelme az öt „ingyenes” pálinkaszезonnak, az emberek megvették a jó főzőket, kicserélték a tapasztalataikat, s így jelentősen javult a minőség, ami versenyre kényszerítette a bérfőzdeket és gyártókat is.”¹⁹

¹⁷ Nagygyörgy László (szerk.): *Pálinkakészítési alapismeretek*. WESSLING Nemzetközi Kutató és Oktató Központ Közhasznú Nonprofit Kft., Budapest, 2010. 48. o.

¹⁸ Mauthner Ilona: *Zárjegy lesz a pálinkán*. Tolnai Népművelés, 2015. október 25. <http://www.teol.hu/tolna/kozelet/zarjegy-lesz-a-palinkan-635532> (Letöltve: 2016.02.01).

¹⁹ *Nem bukott el a pálinka szabadságharc – mondja a PS-nek V. Németh Zsolt*. <http://pestisracok.hu/nem-bukott-el-a-palinka-szabadsagharc-mondja-a-ps-nek-v-nemeth-zsolt/> (Letöltve: 2016.02.01).

A magánfőzés szabályozásának 2016-tól esedékes változása kettős hatást eredményezhet. Részben visszaterelheti az embereket a bérfőzés irányába – hiszen azonos mértékű adókulcs lesz érvényben -, részben pedig a feketefőzések elszaporodásához vezethet. Az átlag magyar polgár mentalitását figyelembe véve, mely inkább adókerülő, mint adófizető, inkább ez utóbbi a valószínűbb. Mivel nem a NAV, hanem a jegyző feladata lesz a magánfőzés ellenőrzése, vélhetően igen csekély számban fog ezekre sor kerülni. Jogsértésre is csupán a „jóakaró” szomszédok, ismerősök segítségével derülhet fény. Bár az állam lehetőséget biztosított pálinkafőző készülékek legális vásárlására és birtokban tartására, úgy vélem, számos olyan típus létezhet a piacon, mely nem felel meg teljesen a minőségi elvárásoknak. Ilyen például a régi zugfőzési módszert idéző, kukta alakú lepárló, melynél vélhetően a biztonsági szelep helyére lett felszerelve a páracső, így az balesetveszélyes.

Bár kétségkívül nagy élményt nyújt, mikor a gazda maga kíséri gyümölcsének útját a termőföldtől az asztalig – jelen esetben a gyümölcsfától a pohárig – a pálinkafőzéshez némi szakértelem is szükséges. A magánfőzők jelentős hányada, véleményem szerint ilyen ismeretekkel nem rendelkezik. Számukra az ismeretek elsajátításához többféle alternatíva létezik. A palinkafozes.com oktatógárdája rendszeresen tart rövid (egynapos) oktatást, kedvezményesen 15.000 Ft ellenében. Aki mélyebb ismeretanyagra vágyik, választhatja a Gyümölcspálinka-gyártó OKJ képzést, melynek birtokában akár pálinka bérfőző vállalkozást is lehet indítani. A képzés ideje 6 hónap, költsége mintegy 200.000Ft. 2012-ben egyedülálló módon a Budapesti Corvinus egyetem indított diplomával elismert Pálinkamester szakmérnök/szaktanácsadó képzést, mely a legátfogóbb elméleti és gyakorlati ismeretanyagot biztosítja a pálinka iránt elkötelezetteknek. A négy féléves képzés tandíja összesen egymillió forint. Magam a Hun-Dest Drink Kft. szeszfőzde felelős vezetőjeként mind az OKJ, mind az egyetemi képzést elvégeztem. Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy bár van számos elérhető szakirodalmi könyv a témában, gyakorlati tapasztalatok hiányában nem érdemes belevágni a pálinkafőzésbe.

XII. Összegzés

A pálinka sajátos termék, minőségi voltát a fogyasztók is kezdik meg-, illetve elismerni. Nemzeti italunk az utóbbi években jelentős változáson ment keresztül, hiszen kilépett a falusi környezetből, hungarikummá, és a fiatalok körében is népszerű itallá vált. Elterjedésének elősegítésében nagy szerepet játszott a 2010. szeptemberében megszüntetett jövedéki adó. Sajnos azonban az adómentességnek csupán néhány évig örülhettünk, mivel az intézkedés nem felelt meg az Európai Unió joggyakorlatának. Ezen rövid időszak alatt megnőtt a bérfőzdek száma, valamint fellendült azok forgalma. Olyanok is belevágtak a cefrekészítésbe, akik korábban még nem főzettek. Megjelent a magánfőzés intézményrendszere, mely a többször módosított szabályozás ellenére is átláthatatlan, valamint számos esetben kétes minőségű párlat lehet a végeredménye. Ezt megelőzendő, kampányokat kellene indítani, melyben felhívják a figyelmet a bérfőzés lehetőségére, illetve megfelelő szaktanácsokkal látják el az otthon főzőket. A kieső jövedéki adóból származó költségvetési hiány, ha lassan is, de helyre fog állni. Az

embereknek kell néhány év, míg hozzá szoknak az adófizetési kötelezettséghez, illetve a korábban felhalmozott készleteik elfogynak. 2016 januárjától a magánfőzést is ugyanolyan mértékű adó fogja terhelni, mint jelenleg a bérfőzést. Ennek hatására néhányan visszatérhetnek a szeszfőzdekbe, azonban vélhetően a többség a fekete főzés felé fog fordulni.

BESZÁMOLÓ

Kállai Nóra – Simonyi Nelli:

Létezik-e jogrendszerek közötti verseny? – Joggazdaságtani konferencia a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen

A címben szereplő kérdés állt a középpontjában annak a szeptember 4-én megrendezett joggazdaságtani konferenciának, amelyen számos, a jogtudomány különböző területein munkálkodó szaktekintély tiszteletét tette. A konferencia több szempontból is rendhagyónak bizonyult. Egyrészt felhívta a figyelmet egy olyan modern elemzési módszerre, amelynek Magyarországon még nincs hagyománya. Másrészt pedig magukat az előadókat is komoly kihívás elé állította, hiszen egy teljesen más perspektívából kellett megközelíteniük a saját kutatási területüket.

A konferenciát megnyitó plenáris ülésen elsőként **Szalai Ákos** (PPKE JÁK), a konferencia egyik fő szervezője tartotta meg beszédét. Előadásában rámutatott arra, hogy a jogok közötti versenyt tulajdonképpen az teszi lehetővé, hogy az egyes jogintézmények átvehetőek más jogrendszerekből, illetve maguk a jogok is megváltoztathatóak. A különböző jogrendszerek így folyamatosan reagálnak egymásra és a joggazdaságtan legfőbb funkciója annak vizsgálata, hogy ezek a folyamatok milyen hatással vannak a társadalomra, valamint a gazdaságra. A verseny célja többféle lehet; egyrészt egy versenyképesebb gazdaság és társadalom megteremtése (habár Szalai Ákos megjegyezte, hogy a versenyképesség, mint fogalom nehezen értelmezhető), másrészt cél lehet az is, hogy a tőke az adott országba jöjjön, míg a nem kívánt tényezők távozzanak onnan el. Egy tipikus példája annak, amikor a jogválasztás a versenyelőnyt szolgálja az, amikor a vállalatokat egy másik, számukra kedvezőbb feltételeket nyújtó állam joga alapján hozzák létre az adott országban. Ugyancsak megemlíthetjük a fórumválasztás szabadsága nyújtotta előnyöket is, hiszen ezáltal a szerződő felek azt a bíróságot/választottbíróságot köthetik ki az esetleges jogvitáik elbírálására, amely számukra a legkiszámíthatóbb és legkedvezőbb jog alapján bírálja el azt.

Menyhárd Attila (ELTE ÁJK) előadásában azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy beszélhetünk-e a magánjog versenyképességéről. Abban megerősítette a Szalai Ákos által elmondottakat, hogy a verseny a társasági jog és a fórumválasztás területén is egyértelműen észlelhető. Ugyanakkor kiemelte, ahhoz, hogy egy jogrendszer versenyképességéről beszélhessünk, feltételeznünk kell, hogy az adott jogrendszer hatással van az állam gazdaságára. Amennyiben abból indulunk ki, hogy a jog feladata az egyes társadalmi érdekek érvényre juttatása, akkor megállapíthatjuk, hogy voltaképp a gazdaság határozza meg a jogrendszert, és nem fordítva. Ha pedig ez a tétel igaz, akkor nem beszélhetünk a jogrendszer versenyképességéről. Továbbá megjegyezte még, hogy a magyar joggyakorlat nem igazán vizsgálja a versenyképességet néhány kivételtől eltekintve. Erre lehet példa a bizalmi vagyongazdálkodás intézménye illetve az új Ptk. által

hatályon kívül helyezett ún. Külkereskedelmi Ptk. (1978. évi 8. tvr.), melynek kifejezetten az volt a célja, hogy Magyarországot vonzóvá tegye a külkereskedelmi kapcsolatokban azáltal, hogy enyhített a régi Ptk. szigorú szabályain. Végző konklúziója az volt, hogy a versenyképességben való gondolkodás mindig valamilyen gazdasági koncepció függvénye, és a magánjog önmagában nem képes egy jogrendszer versenyképességét növelni.

A nyitó plenáris ülést követően a konferencia különböző témájú szekciókban folytatódott, ezzel széles választási lehetőséget biztosítva a hallgatóság számára. A 9 szekción belül összesen 31 előadás hangzott el a délután folyamán.

Jakab András (MTA TK Jogtudományi Intézet) a jogállamiság mérése indexek segítségével címmel tartotta meg előadását. Felhívta a hallgatóság figyelmét a standard jogi elemzések korlátozott voltára amely abból áll, hogy bár egy-egy jogi változásról eldönthető, hogy az a jogállamiság minőségének szempontjából előrelépés-e, azonban a jogrendszer egészéről már jóval kevesebbet tudunk mondani. A gond az aggregálásból fakad, ami nem más, mint a különböző területeken végbement változások együttes hatásainak a meghatározása. Nem kétséges, a jogrendszer egészét is értékelni kell. Az előadás során bemutatásra került, az hogy az indexek használata hogyan segít a jogállamiság értékelésében. Ez történhet úgy, hogy az index egy véges intervallumon (ilyen a The World Justice Project Rule of Law Index mutatószáma is, amelynek a skálája 0-tól 1-ig terjed) vesz fel értéket, ahol a nagyobb értéket kapó ország állapota jobb a jogállamiság szempontjából. Felmerülhet a jogász szakma képviselőiben, hogy az ilyen szintű egyszerűsítés veszélyekkel jár, hiszen a szélesebb publikum elé végeredményben csak egy szám kerül, mellőzve az elmélyültebb jogi elemzést. Jakab András ezzel szemben azt hangsúlyozta, hogy a jogállamiság kérdéseit és fontosságát így könnyebb a laikusokkal is megismertetni. Több intézmény is készít indexeket, melyek összehasonlíthatóságát nehezíti, hogy különböző országokra különböző módszertan felhasználásával készültek. A mutatók egy csoportja szakértői véleményeken alapul, míg más mutatókat kizárólag nyers adatokból állítanak elő (például a bűncselekmények áldozatainak száma az össznépeességre vetítve). A jogász szakmától távol álló problémák is felmerülnek a kutatás során, mint például a kérdőíves felmérés lebonyolítása, valamint a hiányzó és heterogén adatokat kezelő statisztikai módszerek alkalmazása. Különböznek az indexek egymástól abban is, hogy miként konceptualizálják a jogállamiságot. Az előadó megítélése alapján a létező indexek közül a World Justice Project Rule of Law Index-e a legjobb, mivel módszertanilag ez a legkidolgozottabb és specifikusan a jogállamiság kérdéseire fókuszál.

Darázs Lénárd (ELTE ÁJK) a termékszavatosságról szóló előadásában azt mutatta be, hogy hogyan is értelmezhető ez, az új Ptk. által bevezetett intézmény az európai jogrendszerek versenyében. Ennek a jogintézménynek egyelőre nincs általános nemzetközi elfogadottsága és csak az egyes országok nemzeti szabályozásában találkozhatunk vele. Ezen országok közé tartozik Finnország, Svédország, Norvégia, Lettország, Szlovénia, Spanyolország, Portugália és most már Magyarország is (amely egyébként a spanyol, illetve portugál mintát követi). Magyarországon, a verseny szempontjából a termékszavatosság bevezetésének pozitív és negatív hatásai egyaránt

vannak, de a negatívumok sajnos hangsúlyosabbak. A pozitív hatások között kell megemlítenünk az erősebb fogyasztóvédelmet, hiszen a fogyasztónak immár több választási lehetősége van a tekintetben, hogy hibás termék esetén kihez forduljon. Azáltal pedig, hogy lehetősége van a gyártót közvetlenül is elérni, csökkennek a költségei. Negatívum azonban, hogy a termékszavatosság bevezetése egy túlzott, átláthatatlan jogi komplexitást eredményezett. A gyártókat pedig nem megfelelő investíciókra kényszeríti, amelyek miatt a magyar piac immár kevésbé vonzó. Ráadásul a gyártók ezen befektetések költségeit a kereskedőkre hárítják, míg a kereskedők az így keletkező költségeiket a fogyasztókra, tehát végső soron a fogyasztói árak emelkednek. Az tehát mindenképpen megállapítható, hogy az árérzékeny és/vagy földrajzilag kisebb piacokkal rendelkező országok versenyhátrányba kerülnek és sajnos Magyarország is ezen országok csoportjába sorolandó. Mindezek után érdekes, bár nem meglepő konklúziója az előadónak az volt, hogy a termékszavatosság bevezetésére így és ilyen formában nem volt szükség, hiszen a fogyasztó, ha nagyon akarta eddig is el tudta érni a gyártót. Az izolált nemzeti megoldás pedig nem ajánlott, mivel egy közös európai szabályozás nélkül amúgy sincs értelme.

Orbán Endre (PPKE JÁK, Ars Boni) előadásában a gazdasági válság Európai Unión belüli migrációra gyakorolt hatásairól beszélt. Bevezetőjében az 1956-ban Tiebout által megfogalmazott „lábbal szavazás” elméletét hozta fel, melyet a jogrendszerek közötti verseny egyik alapvető elméletének tekinthetünk. Ezen hipotézis szerint a lakosok az adott helyen nyújtott közszolgáltatások alapján lábbal szavaznak, vagyis oda költöznek, ahol többet és olcsóbban kapnak a közösségtől, mint máshol. Ez a jelenség megfigyelhető az eltérő nemzeti szintű önkormányzati adóztatási politikák esetében, valamint Európai Unió szinten a munkavállalók szabad mozgása és az uniós polgárság kapcsán is. A migrációs folyamatokat illetően egy korábbi interjúmban Lenkovics Barnabás¹ jegyezte meg, hogy ki gondolta volna, hogy a „szabadság világból” is több százezer fiatal távozik majd Nyugatra. Míg korábban a szomszédos országok közötti migráció volt a jelentős, mára már Európai Unió belüli migrációról beszélhetünk, köszönhetően a közösségi média elterjedésének, az ún. Ryanair-faktornak, a képezések Unión belüli elismerésének, valamint a 2004-es és 2007-es uniós csatlakozás az adminisztrációs akadályokat is megszüntette, ha úgy tetszik, a migráció ára mára jóval alacsonyabb lett. A válság és az Unión belüli népességmozgás közötti kapcsolat elemzésekor figyelembe kell vennünk több tényezőt is, ún. toló és húzó faktorokat, mint például a lakosság számot, a megélhetési költségeket, a munkanélküliség mértékét, az ún. elégedettségi indexet, és nem utolsósorban a válság jelenlétét is az adott államban. Az előadó mindemellett kiemelte, az Európai Unión belül korántsem akkora a migráció, mint például az Egyesült Államokban, a felmérések szerint az Európai Unió összlakosság 3,1%-a fog más államban élni.

A polgári jogi szekcióban tartott előadásában **Bán Dániel** (BCE GTK) a hatékony szerződésszegés témakörét járta körül, melyről bővebben is olvashatnak egy korábbi cikkünkben.² Bevezetésként kiemelte, hogy a szerződésszegés, mint „hatékony jogsértés”

¹ Hancz Patrik: Interjú Dr. Lenkovics Barnabással, az Alkotmánybíróság elnökével. *Ars Boni* 2015/3. 46-53. o.

² Simonyi Nelli Zita: A hatékony szerződésszegés. *Ars Boni* 2015/4. 26-31. o.

minden esetben hosszas mérleges, racionális döntés útján valósulhat meg, jellemzően a business to business relációkban. A hatékony szerződésszegés lényege abban ragadható meg, hogy adott esetben a szerződést megszegő fél haszna nagyobb lehet, mint a jogosult kára. Amennyiben pedig a jog funkciójának elsősorban azt tekintjük, hogy egyfajta értékközvetítő szereppel bír, ezáltal nyilvánvalóan befolyásolja mind a magánszemélyek, mind a gazdaság szereplőinek magatartását, így alapvető kérdésként merül fel, hogy a jognak miként kellene viszonyulnia az olyan esetekhez, amelyekben tulajdonképpen maga a jog nem ösztönzi a felek bármelyikét a jogkövető magatartásra. Bán Dániel ennek kapcsán három lehetséges utat vázolt fel. Elsőként a haszonelvonás lehetőségét, amely esetben nem a jogosult kára kerül a középpontba, hanem a szerződésszegő haszna, ez a megoldás tulajdonképpen tekinthető a rossz szerződésből való kivásárlás árának is. Másodsorban megoldást jelenthet az ún. büntető kártérítés alkalmazása is, harmadsorban pedig egyéb, nem kártérítés jellegű megoldások, mint például az állam javára való marasztalás. Az előadó záró gondolataiban kiemelte, hogy a hangsúly a kereskedelmi viszonyokban a szerződő feleken van, és a jogalkotótól nem kell elvárni, hogy jogkövető magatartásra ösztönző kártérítési rendszert alakítson ki, valamint meglátása szerint a business to business relációkban nem is feltétlenül célszerű korlátozni a racionális szerződésszegés lehetőségét

A szekciókat követően a konferencia egy plenáris ülés keretében fejeződött be, amelyen még számos értékes gondolat hangzott el. **Frivaldszky János** (PPKE JÁK) az előadásában például kifejtette, hogy a verseny tulajdonképpen egy eszköz; önmagában se nem jó, se nem rossz, és azt kell megvizsgálni, hogy annak a társadalom számára milyen hatásai vannak. Feladata, hogy a közjó igazságossági szempontjai is érvényesülni tudjanak és ezen cél megvalósítására a jogászoknak is törekedniük kell. A konferencia végül **Katona Klára** (PPKE JÁK) szavaival zárult, aki kifejezte örömét a konferencia megszervezésével és megtartásával kapcsolatban. Véleménye szerint a konferencián rengeteg inspiráló előadás hangzott el, és érdemes lesz a későbbiekben is olyan eseményeket szervezni, amelynek a joggazdaságtan áll a középpontjában. Ez ugyanis egy olyan új területe a tudománynak, amely mindenképpen figyelmet érdemel, és amelynek Magyarországon is van – kell, hogy legyen jövője.

Rajnai Anna Éva:
Reform előtt a jogi szakvizsga

Specializált jogi szakvizsga és pályaválasztás egy életre? A képzés minőségének növelése a követelmények nehezítésével érhető el? Csökken-e a pályák közti átjárhatóság? Milyen lesz az új jogi szakvizsga, lesz-e kötelező jogász képzés? Ilyen kérdések merültek fel a Budapesti Ügyvédi Kamara Ügyvédjelölti Tagozata által május 10-én szervezett szakmai esten, amelynek meghívott vendége, dr. Szecskó József, az Igazságügyi Minisztérium helyettes államtitkára volt, aki ismertette a régóta kilátásban lévő reform jelenlegi irányát és kidolgozottságát.

Az est folyamán egyértelművé vált: a jogász szakvizsga és az azt követő képzés megújításra szorul. Ez ma már eldöntött kérdés. A tárgyban már kormányzati szinten született döntés a reform szükségességéről és az elérendő célokról.

I. Ami most van

Jelenleg mindenki, aki jogi szakvizsgát kíván szerezni, egységes vizsgát teljesít, korábbi munkatapasztalatától és jövőbeli szakmai elképzeléseitől függetlenül. A jogászképzés a szakvizsga letétele után nem biztosított.

II. A reform állása

Hogy áll ma a reform? Valójában mindeddig keveset tudtunk egy olyan kérdésről, amely egyformán érinti a tanulmányaikat most megkezdő joghallgatókat, a pályakezdő diplomásokat, valamint a már régóta praktizáló jogászokat is.

Dr. Szecskó József ismertette a reform eddigi állását. Jelenleg egy szakmai anyag, a reformról szóló összefoglaló került kidolgozásra, amelyet a jogászszakmán belüli hivatásrendek, csoportok képviselői már véleményeztek. Ezt az összefoglalót az igazságügy-miniszter június első felében megvitatta az említett szakmai képviselőkkel, többek között a Kúria elnökével, a Legfőbb Ügyésszel, a Magyar Jogász Egylet elnökével, a jogi karok dékánjaival. Az egyeztetés eredményeként minisztériumi koncepció kerülhet elfogadásra, amely a tulajdonképpeni jogalkotás, kodifikáció alapját képezi. A szabályozás feltehetőleg miniszteri szinten történik, azonban elképzelhető a kormányrendelet útján történő jogalkotás is.

III. A végcél 2017 (legkésőbb 2018)

Ekkorra tervezik az új rendszer életbe léptetését. E körben dr. Szecskó József hangsúlyozta az átmeneti rendelkezések fontosságát. Feltehetőleg ugyanis a már diplomát szerzett, de a bevezetés időpontjában szakvizsgázni készülő jelöltek, gyakorlati idejüket

töltő jogászokat ez az új szabályok alkalmazásának kezdete foglalkoztatja igazán. Dr. Szecskó József szerint még nem eldöntött, kire terjed ki az új rendszer hatálya, de úgy véli, hogy azok még a ma hatályos szabályok szerint fognak vizsgázni, akik a jelenlegi rendszerben kezdték meg gyakorlatukat, és a szakvizsgára a gyakorlati idejük lejárta után, ésszerű időn belül bejelentkeznek.

IV. A reform célkitűzései

A reform fő területe a szakvizsga reformja mellett a szakvizsgára való felkészítés és a szakvizsgát követő kötelező jogászi továbbképzés bevezetése. A reform megalkotása során nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy szintén a láthatáron van egy új ügyvédi törvény elfogadása is, mivel a képzés- és vizsgarendszernek, illetve a törvénynek koherens egységet kell alkotnia.

V. Az új szakvizsga felépítése

Az eddig körvonalazódó irányokról az előadó elmondta, hogy jelenleg a szakvizsga felépítését tekintve két koncepció vetekszik: eldöntendő, maradjon-e általános, minden jogász számára azonos követelményeket állító vizsga vagy inkább egy, az egyes „hivatásrendekre” alapozó, specializált vizsga kerüljön bevezetésre – azaz eltérő vizsgát tennének az ügyvédjelöltek, a bírósági, ügyészségi fogalmazók, esetleg a közigazgatásban dolgozók és mindazok, akiket külön csoportként határoznának meg. Ezen belül viszont nem egyértelmű, hogy felépítése szerint teljesen eltérő követelményekről lenne szó, vagy a vizsga egy alapismereti, illetve egy speciális részből tevődne össze.

VI. További célok

A vizsgareform továbbá célként tűzi ki a szakvizsga gyakorlatiasabbá tételét, valamint sokak számára ijesztő módon a vizsga nehezítését. Az előbbi cél az elképzelések szerint egy specializáltabb vizsgarendszer keretén belül működne jól, ahol a vizsgázó nagyobb eséllyel oldana meg sikeresen a szakterületéhez közelebb álló gyakorlati feladatokat. Dr. Szecskó József a hallgatóságtól érkező kérdésre válaszolva azt is elmondta, a felülvizsgálat a vizsgáztatói kart is érinti. Sok függ ma ugyanis a vizsgabizottság tagjainak szakmai háttérétől, személyes beállítottságától. Ez a kérdés is egységesítésre szorul.

A hallgatóság egyik tagja vetette fel azon jelenséget, hogy ma ugyanúgy a Kamara tagjává válhat az, aki élete során később dönt az ügyvédi pálya mellett, mint az, aki nehezebb ügyvédi iskolai felkészítésen és gyakorlati időn esett át és kezdetektől fogva ügyvédként praktizál. Erre válaszul dr. Szecskó József elmondta, hogy ezt a kérdést rendezhetik az új ügyvédi törvény rendelkezései, amelyek szigorítanának az ügyvéddé válás feltételein a ma hatályos törvényhez képest.

Komoly reformra szorul a szakvizsgára való felkészítés is: míg a bírósági, ügyészségi fogalmazóknak ismétlődő számonkéréseknek kell megfelelniük, addig ez az ügyvédjelöltekről nem mondható el. A felkészítés szempontjából még rosszabb helyzetben vannak e tekintetben a magánszférában vagy a közigazgatásban jogi előadóként elhelyezkedők. Az új koncepció kidolgozása során komoly kérdés tehát – hangsúlyozta dr. Szecskó József – a felkészítés arányosítása a jogi szakma minden területén eltöltött gyakorlati idő esetében. A gyakorlatban ennek kivitelezése azonban nem egyszerű: míg az igazgatási szempontból egységesebb bírói, ügyészi karon belül könnyebben megoldható, más területekről ez nem mondható el. Kiemelte: ma a jogászok hozzávetőlegesen 32 %-a tartozik valamely „hivatásrendhez”. A más területen elhelyezkedő jogászok vizsgára történő felkészítése – csakúgy, mint bevonásuk a reformfolyamatba érdekképviseletük útján – nehezen megoldható.

Az előadó elemzése és a hallgatói kérdések alapján az körvonalazódott, hogy a fentiekén túl mindent átfogó probléma az átjárhatóság kérdése. A specifikus szakvizsga egyben az életút egyfajta beszűkülését is jelenti? Vagy ez egy olyan privilégium, amely „jár” azoknak, akik általuk nehezebbnek vélt gyakorlati időt teljesítettek, amelynek során esetleg komoly szakmai megmérettetéseknek tettek eleget? Jelenleg az irányválasztás még nem eldöntött.

Széles kör által képviselt álláspontot fogalmazott meg a hallgatóság egy tagjának azon felvetése, amely szerint valójában nem feltétlenül a hivatásrendi elkülönítés lenne a megfelelő megoldás, hanem célszerűbb lenne a szakvizsga-követelmények meghatározásakor a jogági elkülönítés: azaz a választás lehetősége például polgári vagy büntetőjogra fókuszáló vizsga között legyen adott. E megközelítés mögött feltehetőleg az a megfontolás áll, hogy nagyobb valószínűséggel vált valaki „hivatásrendet” egy adott jogterületen belül, mind azonos szakmán belül jogterületet. Azaz védőügyvédből könnyebben lesz büntetőbíró, mint védőügyvédből társasági jogász. Dr. Szecskó József biztosította a hallgatóságot, hogy minden ilyen és ehhez hasonló ötlet feljegyzésre kerül, és azokat közvetíti a jogalkotásban részt vevők felé.

A fentiekhez kapcsolódóan elmondta, hogy mindenkit arra buzdít, tegye meg észrevételeit az igénybe vehető utakon – így az Ügyvédjelölti Tagozaton – keresztül, hiszen ma a reform koncepciója még kezdeti stádiumban van és nyitott az új javaslatokra. Az előadó többször hangsúlyozta az este folyamán, hogy kifejezetten várja az észrevételeket, javaslatokat, mert csak egy aktív párbeszéd eredményeként lehet jól működő és a valós igényeket kiszolgáló reformot bevezetni.

Az előadó röviden szólt a szakvizsgát követő képzés koncepciójáról is. Ez egy folyamatos képzési, továbbképzési kötelezettséget jelentő rendszert vezetne be, amelynek egyik módja a meghatározott időszak alatt teljesítendő krediteken alapuló továbbképzés. Azonban – mint elmondta – a továbbképzés reformjának kidolgozása esetében megengedhető egy időben elnyújtottabb, fokozatosabb bevezetés.

Zárásképpen az előadó ismételten felhívta a figyelmet, hogy most lehet és kell élni a javaslatok megtételének lehetőségével. Moderátori oldalról zárszóként még elhangzott, hogy az Ügyvédi Tagozat májusban még tervez egy nyílt ülést, amelyen szintén a szóban forgó reformok kerülnek megvitatásra.

INTERJÚ

Orbán Endre – Simon Emese Réka:

“Az alkotmánybíráskodás elért szintje nem csökkenthető.” – Interjú Kiss Lászlóval

Exkluzív interjút adott az Ars Boninak Kiss László, volt alkotmánybíró, akinek 2016. március 10-én járt le a mandátuma. Vele beszélgettünk többek közt az alkotmánybírásgon töltött tizennyolc évről, a döntésekről, különvéleményeiről, melyekre büszke, a munkatársaival és korábbi elnökökkel való kapcsolatáról és az Alkotmánybíróság mantrájáról.

Cass R. Sunstein nemrég megjelent könyvében négy kategóriába sorolja a Supreme Court bírait. Megkülönbözteti a szövegben rejlő eszményekért küzdő „hősöket”, a „katonákat”, akik tartózkodnak attól, hogy egyénileg preferált értékeiket belelássák a szövegbe, és mindent megtesznek a szöveg védelméért, a „némákat”, akik mindig valamiféle eljárási akadályt keresnek annak érdekében, hogy elkerülhessék a nehéz alkotmányjogi eseteket, és a „minimalistákat”, akik bár készen állnak a cselekvésre, de lehetőség szerint a „kis lépések politikáját” folytatják. Ön melyik típusba tartozik?

Kezdetől fogva nem tartoztam az ún. textualisták közé, akik az írott Alkotmány/Alaptörvény szövegéhez szigorúan igazodtak. Mindig annak a felfogásnak a híve voltam, hogy az Alkotmánybíróságnak –

alkotmányértelmezési funkciójából következően – egyenesen kötelessége is az Alkotmány/Alaptörvény szövegéhez alkotó módon nyúlni, s az így kinyert tartalmat kell rávetítenie az előtte fekvő ügyre.

Tizennyolc évig volt a testület tagja, amivel csúcstartónak minősül. Hogyan korszakolná a testületnek ezt a tizennyolc évét? Mikor érezte a legjobban és a mikor érezte a legkevésbé jól magát?

Hat elnök alatt „szolgáltam”. A hat elnök hatféle vezetési stílust és módszert képviselt. Mindegyikben értékelemek voltak, amelyekhez lehetett igazodni. Igazán akkor éreztem azonban jól magamat, amikor ez a vezetési stílus és módszer tágabb teret biztosított a szabadabb mérlegelésre, szabadabb mozgásra. Ezt az engem körülvevő közeget jól mutatja az általam írt párhuzamos indokolások és különvélemények számbeli megoszlása. Ha „kötöttebbnek” éreztem az elnök vagy a testület többségének a habitusát, megemelkedett a „külön mondanivalóim” száma is.

Előadó alkotmánybíróként melyik döntés(ek)re a legbüszkébb, és van-e olyan, amiről úgy látja utólag, hogy ma más irányú tervezetet terjesztene elő?

Máig vállalom valamennyi általam előadó alkotmánybíróként jegyzett határozatot. Ilyenek különösen: a működésképtelen önkormányzatok feloszlásával összefüggő „elvi vélemények” (3 ilyen volt), az ún. névhatározat (amelyből a közvéleményben annyi maradt meg, hogy a férfiak is felvehetik a feleségük családi nevét), az ún. türelmi zónás ügyekben hozott határozatok. Nem tudok olyan döntést mondani, amelyet ma már másként írnék meg (bár lehet, hogy ennek az az oka, hogy még kevés idő telt el azóta, hogy kiváltam a testületből).

Milyen viszonyban volt az Alkotmánybíróság elnökeivel? Miben különbözött a vezetési stílusuk, és Önnek melyik volt a legrokonszenvesebb hozzáállás?

Mindegyik elnökkel jó volt a kapcsolat. Sajnálom azonban, hogy Sólyom Lászlóval csak fél évig dolgozhattam együtt. Az Alkotmánybíróság szerepfelfogásáról vallott álláspontom feltétlenül közel esett az övéhez. Igazán jó kapcsolatomban mindig azzal az elnökkel alakult ki, aki hozzám hasonlóan nem ragadt le az Alkotmány/Alaptörvény szó szerinti szövegénél. Persze az elnökökhöz való viszonyomat illetően döntő volt az is, hogy kivel, milyen régi szakmai és emberi, baráti kapcsolatokat ápoltam. Németh János iránt egyfajta atyai tiszteletet is éreztem, Holló Andrással közel 40 éves barátság is összefűzött, Bihari Mihálynak pedig pontossága, jogászai precizitása ragadott meg.

Milyen szempontok alapján választotta ki a munkatársait? Mekkora autonómiát biztosított nekik az a döntések megszövegezésekor?

Arra ügyeltem, hogy különböző életfilozófiát, életfelfogást (régén úgy mondtuk világnézetet) képviseljenek. Így aztán a törzskaromban baloldali és jobboldali (mondjuk úgy: tisztességes polgári) felfogású főtanácsadók dolgoztak, de nem kellett a szomszédba mennem akkor sem, ha pl. kereszténydemokrata megközelítésre is szükségem volt (pl. a bejegyzett élettársi kapcsolatot vagy az azonos neműek házasságát érintő ügyekben).

Sajátos munkamegosztás alakult ki közöttünk: kezdetben magam is írtam határozat-tervezeteket, de beláttam, hasznosabb munkát végzek azzal, ha az ún. teljes ülésekre magam készülök fel, azaz nem készíttetem fel ezekre magamat a munkatársaim által. A törzskarban készült tervezeteket minden esetben alaposan megtárgyaltuk, „átrágtuk”. Egy-egy indítvány mikénti kezelésére nézve kizárólag egyetlen elvárásom volt: annak

során egyedül csak az alkotmányossági szempontok játszhattak szerepet. Soha nem szabtam meg előre az elbírálás irányait, azt a kiválóan felkészült főtanácsadóm jogászi meggyőződésére bízom. Egyetlen alkalommal sem csatlakoztam egyikükben sem.

Volt-e akár hazai, akár külföldi alkotmánybíró kollégája, akinek a jogszemléletéhez közel érezte a sajátját? És megfordítva: volt-e olyan kollégája, akivel úgy érezte, hogy sosem tudna egy platformra kerülni?

A román Alkotmánybíróság két magyar bírójának, Kozsokár Gábornak és Puskás Bálintnak a felfogása nagyon hasonlított az enyémhez (vagy az enyém az övékhez). Mindketten képesek voltak arra, hogy a legösszetettebb alkotmányjogi problémát is megszeliítsék, elemeiben feltárhatóvá, így megoldhatóvá tegyék. Tanultam tőlük, de – hitem szerint – ők is szerettek velem „szakmázni”. A számomra reménytelennek tűnő bírókkal eleve meg sem kíséreltem azt, hogy velük egy platformra kerüljek.

Mennyire látja hatékonyak, illetve jelentősnek a különvélemény és párhuzamos indokolás rendszerét?

Az Alkotmánybíróság nem maga-magáért való intézmény. Határozatai, az azokhoz kapcsolódó párhuzamos indokolások és a külön vélemények az adott kor alkotmányos demokráciáról vallott felfogásának a lenyomatai. Ilyenként részei a jogi kultúrának, a jogi gondolkodásnak és a jogtudománynak. Mindenki felelős a saját gondolataiért, s azért, hogy azokat akkor fogalmazza meg, amikor arra a legnagyobb szükség van. Ugyanabba a folyóba itt sem lehet még egyszer ugyanott belelépni. Mindannyian felelősek vagyunk azért, hogy jogászi (alkotmánybírói) eskünkhöz híven ne aktuálpolitikai célkitűzéseket, hanem időtálló jogi értékeket képviseljünk és szolgáljunk.

Mit gondol az EKINT állásfoglalásáról, amely azért buzdította távolmaradásra az ellenzéki országgyűlési képviselőket az alkotmánybíró választástól, mert szerintük „egy fecske nem csinál nyarat”?

Itt az egész jelölési rend úgy rossz, ahogy van. Erről kellett volna mindenekelőtt újra a jogász társadalomnak ösztönözni és határozottan szót váltania. Vannak jogász szakmai testületek (pl. a Magyar Jogász Egylet, vagy az Alkotmányjogászok Egyesülete), azonban egyik sem szólalt meg ebben a témában. Az eredendő baj tehát az antidemokratikus jelölési rendben van. Persze, hogy fásasztó a konszenzus-keresés, de hát a demokrácia is drága és sok huzavonával jár, mégsem találtak ki nála jobbat. Határozott a véleményem abban, hogy egy demokratikus hatalom annál erősebb, minél több féket képes – akár önmagával szemben is – megteremteni és elviselni. Az ellenzéki országgyűlési képviselők által jelölt egy-egy alkotmánybíró tényleg „nem csinál nyarat”, de történelmet talán igen, ha feltartott mutatóujjával jelzi: nem biztos, hogy jó az irány.

Most, hogy lejárt a mandátuma, mivel tölti a felszabadult időt? Nehéz volt otthagyni a testületet ennyi idő után, vagy úgy érzi, épp elég volt?

Készültem erre az időre. A pécsi Jogi Kar Közigazgatási Jogi Tanszékén oktatok, ugyanúgy, mint eddig is. Most fejeztem be az „Ügynök-mese. Egy történelmi spekuláció genezise” c. könyvemet, amelyet a pécsi Kódex Nyomda Kft. a napokban ad ki. A könyv egy méltatlan vádról és annak jogi tanulságairól szól. Néha azt éreztem a könyv írása közben, hogy rossz pályát választottam. Talán mégsem kellett volna jogásznak mennem. 18 év hosszú idő, tudatosan kellett ezért felkészülni a rugalmas elszakadásra. Nekem ez

sikerült. Sok sikerben, örömben volt részem, de sok szomorúságban is. Elfáradtam, itthon a helyem.

Mit üzen a testületben maradt kollégáinak? Milyen alkotmánybíráskodást látna szívesen megvalósulni Magyarországon?

Van egy mantránk: „A környezetvédelem elért szintje nem csökkenthető.” Az Alkotmánybíróságra lefordítva mindez: az alkotmánybíráskodás elért szintje nem csökkenthető. Volt a mainál erősebb hatáskörű, nagyobb közmegebecsülésnek örvendő Alkotmánybíróságunk. Én ezt a testületet sírom vissza. Ami a kollégáimat illeti: maradjanak hűek alkotmánybírói esküjükhöz, annak szellemében töltsék el a testületben azt a nem is rövid időt, amit a Teremtő megadott nekik.

Szalbot Balázs – Szentgáli Tóth Boldizsár:
Alkotmányjogi panasz a gyakorlatban

Bitskey Botonddal, az Alkotmánybíróság főttkárával beszélgettünk a HVG-ORAC Kiadó gondozásában nemrégiben megjelent „Az alkotmányjogi panasz kézikönyve” című kötet kapcsán.

Mi volt a kötet célja és kiknek szól elsősorban?

A kézikönyv elsősorban a gyakorlati jogászoknak, ügyvédeknek, jogvédőknek szól, akik behatóbban akarják ismerni az alkotmányjogi panasz eljárási szabályait, az Alkotmánybíróság befogadási gyakorlatát. Másrészt azok az indítványozók számára is hasznos lehet, akik jogi képviselő nélkül szeretnének sikeres alkotmányjogi panaszt benyújtani az Alkotmánybíróságra. Célunk az volt, hogy segítsük az indítványozókat olyan alkotmányjogi panasz elkészítésében, amely alapján az Alkotmánybíróság érdemi döntést hozhat.

Köztudott, hogy az alkotmányjogi panaszoknak csak nagyon kis része jut el az érdemi elbírálásig. Ön szerint mi ennek az oka?

Számos alapjogvédelemmel foglalkozó bíróság, például több külföldi alkotmánybíróság vagy a strasbourgi emberi jogi bíróság is küzd az ügyek beláthatatlan tömegével. Ennek elkerülése érdekében a magyar rendszer többlépcsős szűrőt is tartalmaz. Az eddigi tapasztalatok szerint ez meglehetősen hatékonyan működik, egyes kritikusok szerint talán túlságosan is. Mindazonáltal összehasonlítva ezt az arányt olyan bíróságok gyakorlatával, ahol szintén vannak előzetes megfeleléségi vizsgálatok, semmiképp nem tekinthető kirívónak.

Mik az egyes elemei ennek a szűrő mechanizmusnak?

Elsőként a főtitkár feladata megvizsgálni, hogy az indítványok megfelelnek-e formai és tartalmi követelményeknek, betartották-e a határidőket, nem idő előtti-e az indítvány stb. Jellemzően ebben az eljárási szakaszban van lehetőség hiánypótlásra. Ez utóbbinak épp az a célja, hogy az eljárás későbbi szakaszában ilyen jellegű kifogások miatt ne kerüljön már sor a befejezésre érdemi vizsgálat nélkül. A főtitkár tájékoztatja az indítványozót, ha hiánypótlásra van szükség, vagy ha az ügyben nincs lehetőség rá, hogy az Alkotmánybíróság eljárást folytasson le. Ennek több oka lehet, például objektív határidők elmulasztása, vagy ha az indítványozók nem éltek a jogorvoslati lehetőséggel az eljárás korábbi szakaszában, vagy ha az ügyben nincs hatásköre az Alkotmánybíróságnak.

Abban az esetben, ha az indítványozó nem fogadja el a főtitkár tájékoztatását az eljárás lehetőségét kizáró okokról, vagy ha a hiánypótlás elégtelen, az indítványt egyesbíróként eljárva egy alkotmánybíró vizsgálja meg, és ha ő sem lát lehetőséget az eljárásra, végzéssel zárja le az ügyet.

Azok az alkotmányjogi panaszok viszont, melyek megfelelnek az előkészítő, indítványelemzői eljárásban támasztott feltételeknek, előadó alkotmánybírókhoz kerülnek, és megkezdődik a befogadhatóság vizsgálata. Milyen szempontok alapján dönt ebben a kérdésben az Alkotmánybíróság?

A befogadási eljárás során az Alkotmánybíróság egyrészt szintén vizsgálja, hogy a panasz eleget tesz-e az Abtv.-ben összefoglaló néven „határozott kérelemnek” nevezett feltételeknek, fennáll-e az indítványozó érintettsége és nincs-e objektív kizáró akadálya az eljárásnak. Fontos tudni, hogy a gyakorlat szerint az eljárásnak ebben a szakaszában már ritkán van hiánypótlásra lehetőség. A főtitkári hiánypótlási felhívás célja tehát az, hogy az eljárásnak ebben a későbbi szakaszában lehetőleg már ne merüljenek fel olyan hiányosságok, amelyek elvileg pótolhatóak.

A befogadhatóság mérlegelése során azonban megjelenik egy új szempont, melyet az Abtv. a 29. §-ában fogalmaz meg. E szerint az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség, vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés esetén fogadja be. Mindkét szempont arra utal, hogy az Alkotmánybíróságnak lehetősége van mérlegelni, és ez alapján eldönteni, hogy melyek azok a fontos, jelentős ügyek, amikkel érdemben foglalkozik. A fontosság és jelentőség eredhet tehát egyrészt az indítványozó érdekéből, másrészt egy objektívabb, általánosabb jellegű körülménytől; attól, hogy az indítvány folytán felmerült kérdés alapvető alkotmányossági jelentőséggel bír-e. A két szempont vagylagos, tehát bármelyik esetében az Alkotmánybíróság érdemben fogja megvizsgálni az alkotmányjogi panaszt.

Az indítvány befogadása „fél győzelem”, de fontos hangsúlyozni, hogy egyáltalán nem biztos, hogy a befogadott alkotmányjogi panasznak helyt is ad majd az Alkotmánybíróság: az érdemben elbírált ügyek nagyobbik része végződik elutasítással.

Mit tanácsolna az indítványozóknak és a jogi képviselőknek, hogy sikeres indítványt nyújtsanak be?

A legfontosabb talán, hogy mielőtt benyújtják a panaszt, minél tárgyilagosabban mérleget tegyék, valóban felmerül-e esetükben alapjogsérelem, az Alaptörvényben biztosított jog sérelme a bírói döntés következtében. Hiába érzik úgy, hogy a jogerős ítélet igazságtalan, vagy gondolják úgy, hogy törvényt sértő, ez önmagában nem elegendő. Ezen a ponton különösen fontos lehet az ügyvédek szerepe, hiszen nekik meg kell tudni ítélni alkotmányjogilag az ügyet, és ez alapján adni tanácsot az ügyfélnek. Az alkotmányjogi mérlegelés során hasznos áttekinteni az Alkotmánybíróság gyakorlatát a hasonló jellegű ügyekben.

Nagyon fontos továbbá, hogy az indítványozó a formai követelmények teljesítése mellett részletesen indokolja meg, hogy álláspontja szerint mely alapjoga miként sérült a bírói döntés vagy az alkalmazott jogszabály által.

Mi a véleménye az Alkotmánybíróság előtti kötelező jogi képviselő eltörléséről?

A kötelező jogi képviselő bevezetésének célja az alkotmányjogi panaszok esetében feltehetően az volt, hogy az indítványok minél nagyobb arányban feleljenek meg az érdemi vizsgálathoz szükséges formai és tartalmi feltételeknek. Egyrészt oly módon, hogy az alkotmányjogi panaszok indokolása alapvetően jól kifejtett alkotmányossági érveket tartalmaz majd. Másrészt pedig azáltal, amire már az előbb is utaltam: a jogi képviselő majd meggyőzi ügyfelét, hogy az ügyben, az alapjogsérelem hiánya miatt, nincs esély eredményes alkotmányjogi panaszra, ezért nem is érdemes benyújtani. Sajnos azonban a rendszer felemásra sikerült, mert a jogalkotó kizárta a jogsegély igénybevételét az alkotmányjogi panasz eljárásokban. Az Alkotmánybíróság ugyan ezt a korlátozást megsemmisítette, az Országgyűlés azonban az ellentétet úgy oldotta fel, hogy megszüntette az ügyvédkényszert.

A kötelező jogi képviselőnek sok előnye van az Alkotmánybíróság szempontjából, és – ha nem zár el senkit az alapjogvédelemtől anyagi okok miatt – végső soron az indítványozók oldalán is. Ebből a szempontból az sajnáltam, hogy a jogalkotó rövid idő után eltörlötte. De ha különböző okok miatt az állam nem tudja garantálni a jogsegélyszolgáltatást, tehát az azzal járó anyagi terheket, akkor a kötelező jogi képviselő megszüntetése szükségszerű, hiszen ilyen formában alkotmányellenes.

Változott ezt követően az indítványok mennyisége vagy minősége?

Az ügyvédkényszer eltörlésekor arra számítottunk, hogy az indítványok száma jelentősen nőni fog, azonban ez nem így történt. Hozzá kell tenni azonban, hogy az alkotmányjogi panaszok többségében az indítványozók jogi képviselővel járnak el. Ez különösen jellemző azok az alkotmányjogi panaszok esetében, melyek eljutnak az előadó alkotmánybíróra történő szignálásig, és még inkább a befogadásig. Ugyanakkor néhány esetben érdemi eljárásra, sőt megsemmisítésre sor került olyan indítványoknál is, amelyeket a panaszosok önállóan nyújtottak be.

Az alkotmányjogi panaszok egyes típusai közötti különbség sokszor nem teljesen magától értetődő. El tudják határolni az indítványozók a különböző típusú panaszokat egymástól?

Gyakran előfordul az indítványokban a hatáskör megjelölésének problémája, amit a hiánypótlás keretében igyekszünk mielőbb tisztázni. Az elhatárolás két fő ismérve, egyrészt hogy bírói döntés kapcsán fordul-e a panaszos az Alkotmánybírósághoz [Abtv. 26. § (1) bekezdése és 27. §], vagy a jogsérelem ilyen döntés nélkül következett be [26. § (2) bekezdés]. Másrészt, ha volt bírói döntés az ügyben, akkor az elhatárolás ismérve az, hogy az indítvány a bíró által alkalmazott jogszabályt támadja-e vagy a bírói döntést magát. Ez utóbbi esetben az elhatárolás nem mindig könnyű; gyakori, hogy ezek tekintetében az indítványozók mindkét hatásköri normára hivatkoznak, vaglyagos kérelemmel. Ezt a gyakorlat alapján megengedett, sőt, az Abtv. alapján maga a testület is áttérhet egyik típusú panaszról a másikra.

Az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti alkotmányjogi panasz eltér a bírósági eljárást követően igénybe vehető panaszoktól. Mi ennek a típusú panasznak a funkciója?

Az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti panasz célja, hogy olyan esetben is lehessen az Alkotmánybírósághoz fordulni, amikor az alapjogi sérelem hatósági vagy bírói döntés nélkül, a jogszabály közvetlen hatályosulása útján következett be. Egy példával megvilágítva: amikor egy adótörvény önadózást ír elő, tehát nem az adóhatóság veti ki az adót, tipikusan közvetlenül hatályosuló jogszabályi rendelkezésről beszélhetünk. Én magam számolom tehát ki és fizetem be az adómat, a jogszabályok előírása alapján, hatósági vagy bírósági döntés ehhez nem szükséges. Abban az esetben tehát, ha egy ilyen típusú kötelezettséget alkotmányellenes jogszabály írna elő, nem fordulhatnék az Alkotmánybírósághoz alkotmányjogi panasszal, mert nem születik az ügyemben olyan bírói döntés, melyet megtámadhatnék. Az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti hatásköre alapján tehát az Alkotmánybíróság ilyen esetben is eljárhat.

Az Abtv. szerint az alkotmányjogi panaszról „ésszerű időn belül” kell döntést hoznia a testületnek. Elsőre elég homályosnak tűnik ez a határidő-fogalom. Mit jelent ez a határidő a gyakorlatban?

Az alkotmányjogi panaszok esetében az eljárási határidőkre vonatkozó részletes szabályokat az Alkotmánybíróság ügyrendje állapítja meg. Eszerint az Alkotmánybíróságnak a panasz befogadhatóságának kérdésében 120 napon belül kell döntenie. Ez a határidő azonban nem a panasz benyújtásakor, hanem a szükséges hiánypótlást követően, a főtítkári előkészítő eljárás végével kezdődik. Ha az Alkotmánybíróság befogadta az alkotmányjogi panaszt, akkor az előadó alkotmánybíró az azt követő 180 napon belül kell az első érdemi határozat-tervezetet a testület elé terjesztenie. A végső döntésre ugyanakkor nem állapít meg az ügyrend határidőt.

Ezeket a határidőket egyébként az Alkotmánybíróság elnöke az előadó alkotmánybíró javaslatára meghosszabbíthatja. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az ésszerű határidő követelménye ne kötné a testületet. Az ügyek túlnyomó részében a döntések az előírt határidőn belül megszületnek.

Az Alkotmánybíróság elsősorban a három öttagú tanácsban ítélezik, különösen az alkotmányjogi panaszok befogadása tárgyában. Miként biztosítja az Alkotmánybíróság, hogy a tanácsok ne eltérő joggyakorlat alapján járjanak el?

A megváltozott hatáskörök, különösen az alkotmányjogi panasz befogadásának új intézménye 2012-es bevezetését követő első hónapokban az egységes gyakorlat kialakítása érdekében alapvetően a teljes ülésen születtek a döntések. Ezáltal sikerült egységes értelmezést adni néhány bizonytalan fogalomnak, elkezdni kialakítani néhány befogadási feltétel mércéjét.

További eszköz a jogegység fenntartására, hogy a tanácsok elé kerülő tervezeteket nem csak az adott tanács tagjai, hanem valamennyi alkotmánybíró megkapja, és ha bárki úgy érzi, hogy egy-egy tervezet eltérne a kialakult gyakorlattól, kezdeményezheti az ügy teljes ülés elé kerülését. Emellett az Alkotmánybíróság elnökének az Abtv. külön is feladatává teszi a jogegység biztosítását.

Szabó Tibor Zsombor:
Német Jogi Centrumot alapítottak Győrött

Kora tavasszal tartották Győrött a Német Jogi Centrum ünnepélyes megnyitóját. Az azóta eltelt időszak a készüllet és munka jegyében telt, hogy az érdeklődő hallgatók előtt szeptemberben kitarulhasson a Centrum kapuja. A kezdetekről és a reményteli tervekről Deli Gergellyel, a Német Jogi Centrum vezetőjével beszélgettem.

Láttam a Német Jogi Centrum meghívóját, amelyet több fórumra eljuttattatok. Neves személyiségek voltak a meghívottak listáján, és azt is észrevettem, hogy te vagy a Német Jogi Centrum vezetője. Mit kell elképzelni a Német Jogi Centrum alatt? Mi volt az oka a létrehozásának? Mik a terveid ezzel az intézménnyel? Beszéljünk a kezdetekről.

Igazából az a furcsa, hogy eddig nem volt német jogi centrum Győrben, hiszen Győrnek mint városnak és az egész régióknak az élete nagyon szervesen kapcsolódik azokhoz az elsősorban német és osztrák tulajdonú cégekhez, amelyek ott működnek. Ezek a cégek és vállalkozások teszik Győrt a legdinamikusabban fejlődő és leggazdagabb várossá a főváros után. Erre tekintettel inkább meglepő, hogy eddig nem volt olyan képzési centrum a városban, ahol német jogi szaknyelvet és német illetve osztrák bevezető jogi ismereteket lehetett volna elsajátítani. Ezen igény miatt hoztuk létre ezt a képzési centrumot, illetve azért is, mert korábban a győri jogi karon nem volt idegennyelvű képzési központ és ezt a hiányt is pótolni szeretnénk volna.

Mennyire kapcsolódik a centrum a győri jogi karhoz? Egy nappali képzésbe illeszkedő képzésről van szó vagy inkább délutáni órákról?

Egy kiegészítő képzést kell elképzelnünk, ami a győri Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karán működik, az egyetem szenátusa hozta létre, illetve hagyta jóvá a létrehozását, tehát ebből a szempontból nézve egyetemi szintre tagozódik be. A centrum vezetője a rektornak és a kancellárnak tartozik beszámolási kötelezettséggel, de beszámolóit első szinten mindig a kari vezetőség véleményezi. Nem önálló jogi személy, nem minősül önálló oktatási egységnek, speciális, új kategóriát képez. A Német Jogi Centrum mellett még szlovák jogi centrum jött létre Győrben. Nem csak jogász, hanem minden egyéb érdeklődő hallgató is részt vehet a képzésekben az egyetem bármelyik karáról, sőt külsősök is regisztrálhatnak. Szelekció nélkül fogadjuk a jogász hivatásrendek aktív tagjait, ügyvédeket, ügyészeket, bírákat, közjegyzőket is Győrből és környékéről, akik az ezt igazoló okmányaik felmutatásával beiratkozhatnak a képzésekre és látogathatják az órákat. A többi győri polgár jelentkezését sajátos feltételekhez kötjük, egy rövid motivációs levél után döntjük el, hogy részt vehetnek a képzésben vagy nem.

Mit értesz a kiegészítő képzés alatt?

A kiegészítő képzés azt jelenti, hogy az órák pénteken és szombaton blokk-szerűen kerülnek megrendezésre, nem feltétlenül heti rendszerességgel. Nagyjából egy hónapra két-három képzési alkalom jut majd. A képzésnek saját kredit-rendszere van és saját elektronikus oktatási környezete is fejlesztés alatt áll, amin a beiratkozást, a kurzusfelvételt, a teljesítéseket lehet elvégezni, tehát nem csatlakozik a hivatalos Neptun-rendszerhez és csak a jogász nappali tagozatos hallgatók esetében valósul meg, hogy egyes órák teljesítése mind a kar által, mind a Centrum által is elismert kreditponttal jár. A Centrum maga alakította ki a képzési struktúráját, saját képzési követelményekkel bír, és a kétéves képzés végén kétnyelvű igazolást állít ki a képzés abszolválásáról.

Mikor kezdődik a tanév?

Szeptember 19-ével kezdődik a Centrumunk első tanéve. Azért később, mint az általános jogász képzés, mert azt szeretnénk, hogy mindenki már azután tudjon jelentkezni, hogy látja az alapképzésének a terheit, illetve hogy szeptember végéig a külsős érdeklődőket is meg tudjuk szólítani a nyári pihenés után.

Milyen források állnak rendelkezésre a Centrum megindításához?

Szponzori és pályázati forrásokból él kizárólag a Centrum, amely teljes függetlenséget és szellemi szabadságot biztosít számunkra. Jelenleg az első két év finanszírozása megoldott. Egyrészt az Igazságügyi Minisztérium egyik pályázata segít bennünket, illetve támogat bennünket az Europäische Stiftung nevű német alapítvány is. Az anyagi támogatók mellett természetben, önkéntes társadalmi munkával támogatnak bennünket a győri AUDI jogi osztályának munkatársai is, mert ők ingyen oktatnak majd egy kurzust a Centrumban.

Említetted az oktatási struktúrát, mit fogtok konkrétan oktatni? Milyen oktatási blokkok látszanak körvonalazódni?

A képzés három pillérre épül. Az egyik a német jogi szaknyelv. Ennek a blokknak a vezetője dr. Mirk Mária. A következő a Bevezető jogi stúdiumok a német, illetve osztrák jogba, amely akadémiai rendszerű oktatást jelent, tehát szemináriumok keretében történik

majd az oktatás. A harmadik pillér keretében pedig minden félévben két-három alkalommal külföldi gyakorló jogászok előadásaira várjuk majd az érdeklődőket. A most elmondottak a képzés formai elemeire vonatkoznak. A képzés tárgya pedig egy kicsit más. Az oktatás tárgya elsősorban német jogi szaknyelv, német és osztrák jogi alapismeretek, illetve magyar jog németül, amely azért is fontos, mivel kevésbé szokták oktatni. Ennek során olyan jogi ismereteket oktat majd az AUDI, amelyekkel egy magyar jogász a mindennapokban reálisan találkozik. Ez lesz az ún. Audi Jogi Szeminárium, Audi Rechtsseminar.

Költségtérítéssel képzésről beszélünk?

Képzésünk ingyenes! Elképzelhetőnek tartom, hogy a városbéli érdeklődőktől kauciót fogunk kérni, amely az órák 80%-ának látogatása vagy bizonyos számú megszerzett kreditpont után visszajár majd az év végén. Ezzel próbáljuk motiválni az érdeklődőket, hogy ne csak elkezdjék, de be is fejezzék a képzést.

Mikor elkezdted a centrum felépítését, milyen ideák mozgattak, mik voltak a hosszú távú célok? Milyen előnyei származnak majd abból a magyar jogászképzésnek, hogy Győrben létrejön a Német Jogi Centrum? Van olyan elképzelésed, miszerint akár Budapestről is legyenek, akik elutaznak Győrbe azért, hogy meghallgassák a Centrum által szervezett előadásokat? Úgy gondolod, hogy kisugárzó hatása lesz a centrum létrejöttének az egész országra akár vagy megmarad lokális jellegű kezdeményezésnek Győrben?

Azt gondolom, hogy a Centrum a helyi igények kielégítését szolgálja. Nem tartom elképzelhetetlennek, hogy alkalmi jelleggel a fővárosból is legyenek érdeklődők, de azt nem tartom reálisnak, hogy a képzésben folyamatosan részt vegyenek. Lesz egy-két olyan külföldi előadó, aki miatt érdemes lesz eljönni hozzánk a fővárosból is. Elsősorban azt várom a Centrum megalapításától, hogy a győri jogászi elit németül értő részét fogja szervezesebb közösségbe kovácsolni.

Visszatérve az oktatási blokkokra, azt veszem ki a szavaidból, hogy példának okáért közjogot alapvetően nem fogtok tanítani, tehát abszolút a piaci, gazdasági életre fókuszálva a gazdasági jognak a terminológiáját lehet majd elsajátítani.

Nem teljesen. Az iskola-rendszerű képzésben áttekintjük a legfontosabb jogágakat. Ugyan a meghívottak – mint már említettem – gyakorló jogászok lesznek, és valóban többnyire nem közjogászok. Nem elképzelhetetlen, hogy valakit az akadémiai életből hívunk meg, és akkor az előadása bármilyen témájú lehet. Mindezekre tekintettel mondhatom, hogy nem zárjuk ki teljesen a közjogot. Az iskolai rendszerű képzésben fontos helyet kap a közjog is, tehát a hallgatók például el fogják tudni sajátítani a német alkotmányjog szakkifejezéseit is, fognak találkozni német alkotmánybíróági határozatokkal.

Mit mondanál most egy a Német Jogi Centrumba felvételizni szándékozó hallgatónak, miért érdemes tanulni a Centrumban?

A Német Jogi Centrum egy elitképzés, több okból is. Egyrészt azért, mert szűkíti a részvételt, hogy a német nyelvnek egy bizonyos fokú ismeretere szükség van, másrészt hogy kisszámú képzési csoportokban fog megvalósulni az oktatás. A képzés továbbá

plusz aktivitást jelent majd minden résztvevő számára, tehát munkavállalók munka mellett, míg a hallgatók az alapképzésük mellett végezhetik majd. Ezen három okból mindenképpen elitképzésről beszélünk. Így hívószavam az lenne, hogy aki ki akar tűnni a jogászok szürke tömegéből, annak a győri Német Jogi Centrum képzésében kell részt vennie.

Szabó Tibor Zsombor:
Adalékok a vezető tisztségviselői felelősséghez
interjú dr. Mohai Mátéval

Az új Ptk. bevezetésével intenzív vita alakult ki a vezető tisztségviselői felelősségről, illetve annak megváltozásáról és egyben újraszabályozásáról. Folyóiratunk is több alkalommal teret adott az erről szóló jogirodalmi diskurzusnak.¹ A Magyar Jog legújabb számában² dr. Mohai Máté, a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskolájának doktorandusza tanulmányában rámutatott a "vezető tisztségviselők felelősségének lehulló leplére". Markáns véleményének bemutatása céljával faggattam a szerzőt.

Maradva a hivatkozott tanulmánya címénél: miben áll a lepel lehullása, vagy, ahogy az írása végén fogalmaz "lerántása"³ a vezető tisztségviselők felelőssége vonatkozásában?

A jogi személy felelősségi védelmet jelentő „leplének” „átszúrása”, vagy „lerántása” az amerikai bírói gyakorlatban kialakult kifejezések („piercing, lifting the corporate veil”). A több mint egy évszázada megjelent nézet szerint, bár a főszabály a társaság tagjainak korlátolt helytállási kötelezettsége, azonban vannak olyan szituációk, amikor nem érdemlik meg a tagok társaság leplének védelmét a hitelezőkkel szemben, ezért a bíróság lerántja azt.

Ezt, az elsősorban a tagok felelősségével kapcsolatban használt kifejezést bátorkodtam átvenni a vezető tisztségviselők felelősségi helyzetét bemutatandó, mivel megítélésem szerint nagyon szemléletesen érzékelteti a mondandóm lényegét, vagyis, hogy a Ptk. 6:541. §-a értelmében már nem a társaság, hanem a vezető a felelős azért a kárért, amelyet utóbbi e jogkörében eljárva harmadik személynek okozott.

Azok részére, akik nem olvasták a cikkét, össze tudná foglalni, hogy mit érthetünk az új Ptk. újítása alatt e téren?

¹ Dunai Szilvia: *Alaptalanul riogat a sajtó: nem lesz káosz a társasági jogban.*

<http://www.arsboni.hu/alaptalanul-riogat-a-sajto-nem-lesz-kaosz-a-tarsasagi-jogban.html>

(Letöltve: 2015.10.26.)

Gerzsenyi Bianka: *Vezetői felelősség- felelős vezetők (?)*.

<http://www.arsboni.hu/vezetoi-felelosseg-felelos-vezetok.html> (Letöltve: 2015.10.26.)

² Mohai Máté: A vezető tisztségviselők felelősségének lehulló lepléről (gondolatok a Ptk. 6:541. §-ának értelmezéséhez). *Magyar jog*, 2015/9., 506. o.

³ Uo. 513. o.

Azt, hogy a Ptk. hivatkozott §-át valamennyi, a vezető tisztségviselő által jogkörében eljárva okozott kár esetén alkalmazni kell. Megítélésem szerint tehát a törvényi tényállás nem csak „azon tisztségviselői károkozásokra vonatkozik, amelyek az ügyvezetői jogviszonnyal vannak összefüggésben, de a károkozó magatartás jellege folytán mégsem minősíthetők a jogi személy által okozott kárnak (mely utóbbi egyébként igen elterjedt jogirodalmi nézet), hanem valamennyi károkozásra, mely az ügyvezetői jogviszonnyal összefüggésben történt.

Mik voltak a vonatkozó előírások az új Ptk. hatályba lépése előtt? Mi a különbség a régi Gt-beli szabályozás és az új szabályok között?

A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény 30. § (1) bekezdése kimondta, hogy a társaság felelős azért a kárért, amelyet vezető tisztségviselője e jogkörében eljárva harmadik személynek okozott. Semmi akadály nem lett volna a fenti rendelkezés Ptk.-ba történő átültetésének, ez azonban nem történt meg. Ezt a szabályt a Ptk. már nem tartalmazza, hanem helyette a 6:541. §-a a már említett módon rendelkezik.

Mindenképpen meg kell jegyezni, hogy a magyar jogrendszerben már a Ptk. hatálybalépését megelőzően is és ma is találhatóak egyéb jogszabályhelyek, amelyek a vezető tisztségviselő felelősségét mondják ki harmadik személyekkel szemben. Nagyon fontos különbség azonban, hogy ezen tényállások mindegyikében megkövetel(t) a jogalkotó egy olyan többletmagatartást (a hitelezői érdekek figyelmen kívül hagyása a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet beálltát követően) a vezető tisztségviselőtől, amely őt mintegy önálló károkozó jogalannyá minősíti. A tanulmányomban elemzett szabály esetében azonban nincs ilyen többlettényállási elem.

A fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet beálltát követően tanúsított ügyvezetői magatartások kapcsán említésre méltó, hogy mind a jogirodalomban, mind pedig a gyakorló jogászok között vitatott, hogy a Ptk. 3:118. §-a új szabály-e, vagy pedig azt már tartalmazta a Gt., csak más köntösben? Utóbbi szabállyal is részletesen foglalkozom egy nemsokára megjelenő tanulmányomban.

Visszatérve a régi és az új szabályozás összehasonlításához, abban természetesen nincsen különbség a Ptk. és a Gt. között, hogy ha a vezető nem a jogkörében eljárva okoz kárt harmadik személynek, akkor egyetemlegességről sem beszélhetünk, ilyen esetben önállóan felel.

Érdekességképpen megemlítendő, hogy a lengyel Polgári Törvénykönyv, a Kodeks cywilny mindössze annyit mond ki, hogy a jogi személy felel a szervei által okozott kárért. Nincsen tehát sem egyetemlegesség, sem pedig utalás a jogviszonnyal, jogkörrel összefüggésben történő károkozásra. Utóbbi kimondása egyébként megítélésem szerint a magyar polgári jogban is felesleges, hiszen ha a vezető tisztségviselő nem e jogviszonyával összefüggésben jár el, akkor a kárt nem vezetőként okozza, így a Ptk.-nak a vezető tisztségviselő károkozásáért való felelősségre vonatkozó szabályai nyilvánvalóan nem alkalmazhatóak.

Bemutatná a vezető tisztségviselők felelősségével kapcsolatban napvilágot látott új jogirodalmi álláspontokat?

Mentorom és PhD kutatásaim témavezetője, Nochta Tibor tankönyvében azt írja, hogy az elemzett egyetemlegességi szabály csak azon tisztségviselői károkozásokra vonatkozik, amelyek az ügyvezetői jogviszonnyal vannak összefüggésben, de a károkozó magatartás jellege folytán mégsem minősíthetők a jogi személy által okozott kárnak. Gárdos István és Gárdos Péter egy, a témával kapcsolatban megjelent tanulmányukban amellet érvelnek, hogy ha a vezető tisztségviselő ügyvezetői jogkörében eljárva harmadik személynek kárt okoz, azt úgy kell tekinteni, mintha a kárt a társaság okozta volna. Csehi Zoltán a Ptk. képviseleti szabályaiból vezeti le, hogy továbbra is a jogi személy felelős azért a kárért, amelyet vezető tisztségviselője e jogkörében eljárva harmadik személyeknek okozott. Az Önök folyóiratának hasábjain is olvasható volt, hogy Kisfaludi András szerint a vezető tisztségviselők ilyen minőségükhöz kapcsolódó, de ügyvezetési tevékenységükön kívüli, nem szerződésszegésben megnyilvánuló magatartásai vonhatnak maguk után személyes felelősséget.

Természetesen más, komoly szakmai tekintéllyel rendelkező szerzők is megfogalmaztak véleményt a vizsgált szabályozással összefüggésben, és ezúton is elnézésüket kérem, hogy példálózó felsorolásomban nem ismertettem ezeket, ám úgy gondolom, hogy a fentiekből is kitűnik, hogy más véleményen vagyok, mint szakmánk nagyjai.

A sok (ellen)vélemény dacára Ön határozottan állást foglal amellet, hogy a "Ptk. 6:541. §-át valamennyi, a vezető tisztségviselő által jogkörében eljárva okozott kár esetén alkalmazni kell".⁴ Mire alapozza ezt a markáns véleményét?

Arra, hogy megítélésem szerint ez a vélemény nyugszik megfelelő tételesjogi alapokon. Volt róla szó, hogy a Gt. még azt mondta ki, hogy a társaság felelős azért a kárért, amelyet vezető tisztségviselője e jogkörében eljárva harmadik személynek okozott. Ezt a szabályt azonban a Ptk. már nem tartalmazza, hanem helyette a 6:541. §-a a már említett módon rendelkezik. Mivel a Ptk.-ban már nem szerepel a hivatkozott Gt. rendelkezés, nincsen tételes jogi alapja annak, hogy a vezető tisztségviselők felelősségéről szóló 6:541. §-ban található „e jogviszonyával összefüggésben” fordulatot másképpen értelmezzük, mint az alkalmazott és a jogi személy tagja felelősségére irányadó 6:540. § (1)–(2) bekezdéseiben található, az alkalmazotti és tagsági jogviszonyra vonatkozó rendelkezést. Az pedig vitán felül áll, hogy a Ptk. hivatkozott bekezdései az alkalmazott és a tag valamennyi károkozására vonatkoznak, melyet e minőségükben követnek el. A magam részéről a Gt. „e jogkörében eljárva” és a Ptk. „e jogviszonyával összefüggésben” fordulata között sem érzek különbséget. Az eltérés a két szabály között nem ebben, hanem a jogi személy önálló (Gt.), illetve a tisztségviselővel egyetemleges (Ptk.) felelősségében keresendő.

Azon lehet vitatkozni, hogy helyes döntés volt-e a jogalkotó részéről a vezetői felelősséget ilyen szigorúan mérni. Viszont ha a jogalkotónak az lett volna a szándéka, hogy a vezető tisztségviselő ügyvezetői jogkörében okozott kárt továbbra is a társaság által okozott kárnak kelljen tekinteni, akkor minden bizonnyal (az alkalmazott és a jogi személy tagja által okozott kárért való felelősség szabályaihoz hasonlóan) úgy szólna a

⁴ Uo. 513. o.

Ptk. 6:541. §-a, hogy „ha a jogi személy vezető tisztségviselője e jogviszonyával összefüggésben harmadik személynek kárt okoz, a károsulttal szemben a jogi személy a felelős”, majd ezt követően került volna kimondásra a szándékosan, a vezetői jogviszonnyal visszaélve stb. okozott kár esetén a jogi személlyel egyetemleges felelősség. Azt sem szabad elfelejteni, hogy korábban felmerült egy ilyen szabályozás lehetősége, hiszen a Szakértői Javaslat szerint a vezető tisztségviselő – az alkalmazotthoz és a taghoz hasonlóan – csak visszaélésszerű károkozása esetén felelt volna egyetemlegesen a jogi személlyel. A törvényhozó végül eltérő alapokra helyezte az egyetemlegesség kimondását a vezető, illetve a tag/alkalmazott esetében, arra azonban semmilyen utalást nem találunk, hogy az „e jogviszonyával összefüggésben” fordulatot másképpen kellene értelmeznünk az egyik, illetve a másik esetben. A jogalkotó tehát azt a megoldást választotta, hogy az alkalmazott és a tag által okozott kárért való felelősségre vonatkozó rendelkezésekhez képest eltérő módon, külön szakaszban szabályozza a vezető tisztségviselő által e jogviszonyával összefüggésben okozott károkért való felelősséget. Semmi akadály nem lett volna a Gt. 30. § (1) bekezdése Ptk.-ba történő átültetésének, ez azonban nem történt meg.

Mit mondanak azok, akik nem az Ön nézete mellett érvelnek?

Hát, tekintve, hogy a pécsi jogi kar polgári jogi tanszéke mellett, ahol a tudományos munkásságomat folytatom és ahol Nochta Tibor a tanszékvezetőm, ügyvédként is Nochta Professor Úr irodájában dolgozom, így gyakran találkozom olyannal, aki nem az én nézetem mellett érvelt... Na de komolyra fordítva a szót, eddig egyedül a témavezetőmmel volt lehetőségem érdemi vitát folytatni a problémáról, ő pedig – bár jelezte, hogy megítélése szerint nem az én általam leírtak szellemében fog alakulni a bírói gyakorlat -, abszolút védhető álláspontnak tartja az enyémet.

Megmondom őszintén, azért is örültem nagyon, hogy a Magyar Jog című folyóirat mellett a ptk2013.hu szerkesztője és Önök is foglalkoznak a tanulmányommal, mert véleményem szerint csak a jogtudomány és a gyakorlat javára válhat, ha ütköztetjük a témával kapcsolatos álláspontokat, érdemi eszmecsere folytatva a rendkívüli jelentőséggel bíró problémáról. Félre ne értsen, távol áll tőlem, hogy magamat a szakmánk témával foglalkozó óriásaihoz hasonlítsam, csupán arról van szó, hogy álláspontom szerint hasznos lehet, ha megosztjuk egymással a gondolatainkat. Nagy megtiszteltetésnek venném, ha a vezetők felelősségét érintő gondolataimmal kapcsolatos reflexiók is napvilágot látnának olyan szerzőktől, akik már foglalkoztak a témakörrel, vagy akik csak ez után fognak tollat ragadni.

Az új Ptk. hatályba lépése óta tapasztalható-e változás a bírói gyakorlatban? Hogyan értelmezi a jogalkalmazás az új jogszabályi rendelkezéseket?

Egyelőre nem találok olyan döntéssel, amely az új jogszabályi rendelkezéssel foglalkozott volna. Ezért is tartom rendkívül fontosnak, hogy a jogirodalom képviselői kifejtsek álláspontjukat a témával kapcsolatban. Jó lenne, ha mire egy bíró vagy ügyvéd abba a helyzetbe kerül, hogy alkalmaznia kell az új szabályt, a lehető legtöbb értelmezéssel találkozná.

Érdekesség, hogy a francia társasági jogban a Code de Commerce szerint a vezető tisztségviselők felelnek harmadik személyekkel szemben a vezető tisztségviselői jogkörben kifejtett magatartásukkal okozott károkért. Ennek ellenére a francia Legfelsőbb Bíróság által kialakított gyakorlat értelmében a vezető tisztségviselő e minőségében eljárva okozott kárt a jogi személy által okozott kárnak kell tekintetni és a vezető tisztségviselők személyes felelősségét csak olyan magatartás esetén lehet megállapítani, amely egyértelműen elválasztható a vezető tisztségviselő megbízatásától. Kifejtettem, hogy a hatályos tételesjogi rendelkezésünk alapján a vezető tisztségviselők valamennyi, az általuk e jogkörben eljárva okozott kár esetén felelnek, ennek ellenére nem lepődnék meg azon, ha a bírói gyakorlat nálunk is a francia megoldás szerint alakulna (tekintettel a jogirodalom többségi álláspontjára is).